

YÖN

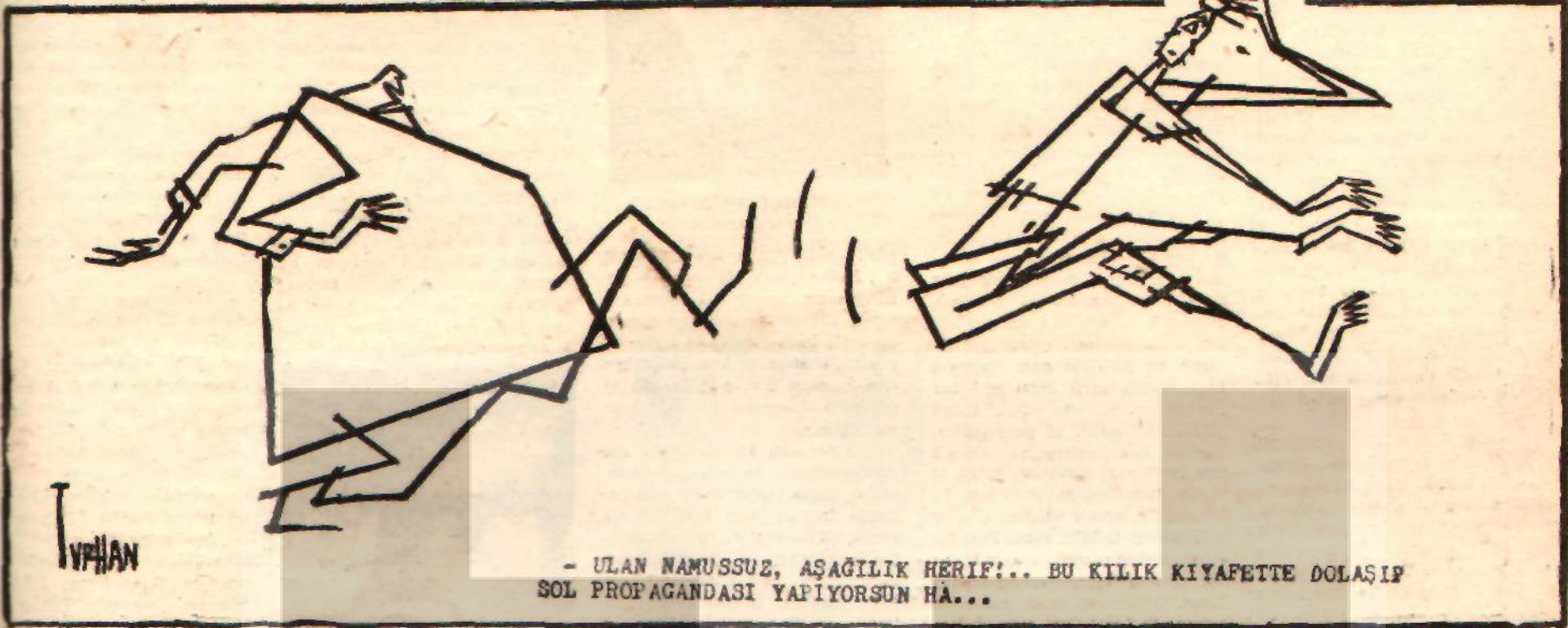
HAFTALIK GAZETE

MECLİSTE
KEŞMEKEŞ

AT CUMHURİYETİ
plân ta?
komünistlik tir?

KANUN

HUZUR!
AF! MİLLÎTRAD
anaayasa
aykırı ya
kanunlar A

- ULAN NAMUSSUZ, AŞAĞILIK HERİF!.. BU KILIK KIYAFETTE DOLAŞIP SOL PROPAGANDASI YAPIYORSUN HA...

BAKIS

YARGIÇLAR VE TOPLUM...

Sınav

Önümüzdeki altı aylık dönem Türkiye'nin kaderini şimdi elle rinde bulunduranlar için çetin bir sınav dönemidir. Kimin gerçek de mokrasiyen yana olduğu, kimin o yönde ki gidişten korktuğu altı ayın sonunda belli olacak. Çünkü bu altı ay, Anayasa'nın 149. maddesiyle iptal davası hakkına sahip kılınan kimselerin yürürlükteki kanunlar için bu haklarını kullanmalarına imkân veren bir süredir. Geçici 9. maddeye göre, Anayasa Mahkemesinin göreve başladığı Resmî Gazeteye yayınlandıktan altı ay sonra düşecektir.

Ortada Anayasaya aykırı bir sürü kanun bulunduğu muhakkak. Bunların göbe, Ceza Kanununun 141. ve 142. maddeleri gibi, doğrudan doğruya düşünce ve anlatım özgürlüğüyle ilgili. Toplumun düşünüşün baskı altında tutulmaması, serbestçe örgütlenmesi için bunların düzeltilmesi, akla ve manlığa uygun ölçülere indirilebilmesi şart. Kim ne, bugünkü rejimin sahiplerinden yüzde on bir düşünce özgürlüğü ve örgütlenme serbestliği beklemiyor; toplumsal hareketler karşısında bunu beklemeye de merak yok. Ama bir rejim ve bir toplum düşünce, kendisini evrim yoluyla da olsa başka yönlere çevirmek isteyen sınıfları ceset aldirmayacak kadar can sıkıcı olmamalıdır. Kanlı devrimle bu hareketi olmak istemeyenler, hiç olmasın kanlı çıkarları açısından, özgür düşünce hareketi ve hoşgörürlük şampiyonları olarak sorulabilirler.

Altı aylık süre, Cumhurbaşkanına ve Türkiye Büyük Millet Meclisindeki partilere, düşünce özgürlüğü bakımından tasarrufları sınırları yeniden çizilecek imkânı vermektedir. Aslına bakarsanız, Üniversitelerin de işin içine karışmaları gerek: «Doğruyu araştırarak» Üniversitelerin varlık ve görevleri bakımından ilgili olduğuna göre, doğruyu araştırma yolları üzerine konabile-

cek veya konuşmuş düşünce ve anlatım engellerine karşı Üniversitelerin de cephe alıp 149. maddenin imkânlarından faydalanmaları beklenmektedir.

Bu, politikacıların ve bilimcilerin sınavı. Bundan sonrası yargıçların sınavı olacaktır. Bir defa, Anayasa Mahkemesi üyeleri, bu çeşit iptal davaları dolayısıyla, hukuk anlayışlarını ortaya koymak fırsatını bulacaklardır. Anayasa'nın ne yönde anlaşılacağı önümüzdeki aylarda belli olacak.

Bütünleme

Daha ötesi, bütün Türk yargıçlarının tutumlarıyla ilgili. Çünkü, önümüzdeki altı ay içinde beklenen davranışlar görülürse bile, gelecek günler bütünü karanlık sayılmaz. Birçoklarıncı sanıların aksine, altı aylık sürenin sonuna ermesi, düşünce ve anlatım özgürlüğü günü savunmaları kanunlar karşısında yapayalnız bırakmıyor. Vatandaşların da, mahkemede görülmekte olan bir dava dolayısıyla, kendilerine uygulanan kanunun Anayasaya aykırı olduğunu iddia etmek hakları var, ancak bu iddianın ilgili yargıç tarafından «iddia» bulunması şart. Ayrıca, yargıç, uygulanacak kanunun hükümlerini Anayasaya aykırı görürse, kendiliğinden de Anayasa Mahkemesine başvurabilecektir. Anayasa Mahkemesine böyle «defi» yoluyla başvurma, altı aylık süreyle de kayıtlı değil. Temsilciler Meclisinde Anayasa Komisyonu sözcüğü Sayın Muammer Aksoy'un bir soru üzerine açıkça belirttiği gibi, bu yola «her zaman» başvurulabilecektir. «Anayasaya aykırılığın mahkemelerde ileri sürülmesini, metinde «İptal Davası» başlığı altında görüp aynı sürelerin burada da uygulanacağını sanmak doğru olmaz. Başka bir deyimle, önümüzdeki altı ay içinde, düşünce ve anlatım özgürlüğünü aşırı derecede sınırlandıran kanunlar konusunda hiçbir şey yapılmazsa bile, bunların Anayasaya aykırı olduklarını mahkemede iddia

edebilmek her zaman mümkün olacak tır.

Fakat bu iddiadan sonrası yargıçların tutumuna bağlı. İlk önce, iddia yı «ciddi» bulup bulmamak bakımından. Sonra da, Anayasa Mahkemesi safhasında. Çünkü Anayasa Mahkemesi, bu iddia üzerine kanunu «iptal» edebileceği gibi, vereceği hükmü, «olayla sınırlı ve yalnız tarafları bağlayıcı» da sayabilir. O zaman, düşünce ve anlatım özgürlüğünü savunanlar, Tantal işkencesinde olduğu gibi, her defasında yeniden başlamak zorunda kalacaklardır.

Sınıfta kalmak

Demek ki, genel olarak bütün yargıçların ve özel olarak da Anayasa Mahkemesi yargıçlarının tutumlarıyla, Türkiye'de toplumsal düşünce yönündeki özgürlüğün gelişme hızı birbirine çok yakından bağlı. Toplumcu ve köklü çözümlere dayanan bir hareketin ilerleyiş karşısında yargıçların davranışı ne olacaktır? Batı ülkelerinde olup bitenlere bakılırsa bunun cevabı çoktan verilmiş: Hukuk ve onu uygulayan yargıçlar, kurulmuş bir düzenin araçları durumuna geldikleri için, o düzeni değiştirmek amacıyla girişilen hareketler karşısında pek geniş bir hoşgörürlük göstermemişler. Kapitalist düzen içindeki ülkelerde pek az istisnasıyla hukukçuları burjuva, hatta yüksek burjuva sınıfından ayırmağa imkân yok.

Sınıf geçme

Türkiyede durum tam anlamıyla böyü müdür? Elde yeter derecede toplum bilimsel veri olmadığı için kesin bir şey

söylemek mümkün değil. Yalnız, Türkiye'de Batı anlamında tam bir burjuva sınıfının henüz bütün ağırlığıyla ortaya çıkmadığı, dolayısıyla «bu sınıfın hukukçuları»ndan bahsedilemeyeceği söylenebilir. Ama, kravatlı burjuvazi yanın da, devletin de desteğiyle Batıdaki gibi «tüccar ve sanayici burjuvazisi» ne doğru hızla bir gelişmenin olduğu muhakkak. Ayrıca, hukukçu yetiştiren kurumları nız da beslenme köklerini halk yığınlarının alt tabakalarına kadar indirebilmiş olmaktan henüz çok uzak. Hatta, belki o tabakalardan gitgide daha da uzaklaşmakta. Üstelikle tedbirler alın-

mazsa kapitalist düzendeki hukuk ve özel çıkar birliği tehlikesi Türkiye'ye de ulaşabilir. Batıdan, toplumsal temelini ve nedenlerini araştırmaksızın, gözü kapalı aldığımız kanunlar bu tehlike için elverişli zemini çoktan hazırlamıştır.

Yargıçlarla belli sınıflar arasında bağlantıların kurulması, hukuku da çürütürden çıkarır. Öyle durumlar olur ki, «Tanrısal hukuk, doğal hukuk» lâflarının gerisinde sırttan çıkarıları görmemek imkânsızlaşır. Bunu önlemenin yolu, yargıçlığı ve hukukçuluğu, yetiştirme kaynakları bakımında mümkün olduğu kadar halka indirebilmek, köylü ve işçi tabakalarındaki halk çoğunluğunun bu mesleğe girişlerini kolaylaştıracak tedbirleri almaktır.

Şimdilik, Türk yargıçlarının toplum düşmanlarıyla birlikte cephe tutacaklarını savunmak için hiç bir ciddi sebep yok. Tabii, bu konudaki asıl inanç, önümüzdeki birkaç yıllık dönemin sonunda ortaya çıkacaktır. Son yılların ve bugünün olayları, Türk Ordusunun halktan yana olduğunu açıkça ortaya koydu. Şimdi, sıra yargıçlarındır.

Mümtaz Soysal

Plân Bakanlar Kurulunda

Bakanlar Kurulundaki plân çâ işmaları bu haftanın başında bitirilecektir, fakat bütmedir. Vergiler, konusundaki Alican — Feyzioğlu çatışması, Bakanlar Kurulunda da kendini gösterdi. Vergi işi kolay kolay çözümlenmeyeceği benziyor. Halbuki bazı C.H.P. çevreleri çok iyimserdi. Y.T.P. li bakan Mehmet İsmail dahi, Y.T.P. Genel Başkanı Alican'ın tutumunu desteklediği belirtiliyordu. Fakat evdeki hesap paçaya uymadı. Alican, vergi yükünün artırılması konusunda ısrarla. Bazı gazeteler, Alican ve Feyzioğlunun kavga ettiklerini bile yazdılar. Fakat Feyzioğlu, kavga haberini tektiz etti. Bununla beraber, teşkilâtının önemli bir kısmını A.P. ye kapıran Y.T.P. nin, vergi yükündeki artışın yaratacağı memnuniyetsizliğin sorumluluğunu C.H.P. ile paylaşmaya niyetli olmadı. Aşıkâr. Y.T.P. «Bu terazi o kadar sikiyeti çekmez» diyor.

İnönü, C.H.P. nin yıldönümü toplantısında, herhalde bu mesele ye işaret etmek istedi. İnönüye göre, Hükümet iyi bir şey yaparsa, koalisyondaki diğer partiler «Biz yaptık» diyorlardı. Hükümet hoş gitmiyen bir işe girerse «C.H.P. yaptı, anlatamadık» mazeretine sığınıyorlardı. Her iki halde de C.H.P. cayıyordu.

Bu sözler basına, koalisyunun sarımsında olduğu şekilde aksedince, koalisyonu her ne pahasına olursa olsun yaşatmaya azimli görünen İnönü, «Ben, eski koalisyonu kastedim» diyerek, sözlerini yalanladı. Fakat yeni koalisyonda da işler, tıpkı İnönünün tasvir ettiği şekilde cereyan etmektedir.

Yargıçlar iş başında

Antidemokratik kanunları kaldırma sloganıyla iş başına gelen Hükümet, bu kanunları kaldırmak hususunda son derece yavaş davranırsa da, yargıçlar harekete geçmiş bulunuyor. Nitelik Adana Toplu Basın Mahkemesi, bir dâvâ dolayısıyla, yapılan Tevbirler Kanununun Anayasaya aykırılığı iddiasını ciddi bulmuş ve meseleyi, Anayasa Mahkemesine göndermiş tir. Yüksek Mahkeme bir ay için de görüşünü bildirecek. Eğer Yü-

Saadî Arsan
Olmağ veya olmamak

sek Mahkeme, Tevbirler Kanununun Anayasaya aykırılığını kabul ederse, Kanunun mimarı olan 4 partinin de itibarı zedelenicek. Doğrusu çok güç iş.

İstanbul'da da grev yapmak suçundan sanık olan işçilerin mahkemesinde savcı grev hakkının Anayasaya itirazını hatırlatarak, grev yasağının Anayasaya aykırılığını, bu yüzden kimsenin cezalandırılmayacağını ileri sürdü. Böylece, işçilerin grev yapmasını önleyen hüküfl engel, fiilen

kalkmış sayılabılır.

Siyasî partilerde ise, Anayasa ya aykırı kanunları kaldırmak için bir niyet görülmüyor. Şönce C.K.M.P. bu kanunların kalkmasını için Anayasa Mahkemesine müracaat edeceğini açıkladı. Fakat C.K.M.P. hangi kanunların Anayasaya aykırı olduğunu henüz tesbit etmiş değil. Muhalefet yıllarında ihtisas komisyonları kurarak antidemokratik kanunları teker teker tesbit ettiren C.H.P. in ise sesi çıkmıyor.

Af!

Kongrelerde at demogojisi ya panlar, Mecliste çabuk dize geldi. A.P. li Reşat Özarda çok kahramanca bir eda ile verdiği 100'e yakın imzalı toptan, af teklifinin Mecliste görüşülmesi lehine oy verme ye bile cesaret edemedi! Af şampiyonu A.P. bir takım Mahmut Paşa pazarlıklarından sonra, Hükümetin af tasarruflarını kabul edecek. Bu na sebep, Hükümet tasarrufları reddilirse, iş tüzük hükümlerine göre affın 1 yıl geri kalması tehlikesi. Hükümet tasarruflarından faydalanacak olan «Kayseri çouluğunu» ise böyle bir tehlikeyi göze almaya kesin şekilde karşı. Hem artık herkes biliyor ki, affı yalnız İnönü çıkarabilir. Akıllı af şampiyonları sanimini konuşmalarında «Haydi sen Özardamın görüşünü kabul et türdin. Hükümet te şüfa etti. Pe ki sen Kayserinin kilidini e süre bilir misin? O kilit, İsmet Paşadan gayri herkesin elini, ateş gibi yakar. Adam kapıyı açacağını söyleyor. Bırakalım, açın yahu» diyorlar. Doğrusu bu, en akıllıca davranış. İnönü, ağzıyla konuşsa, C.H.P. ye karşı seçmenler, affı çıkartanın A.P. olduğuna inana caklar. Zinde kuvvetler ise, affı çıkartan İnönüye karşı olan güvenlerini biraz daha kaybedecekler.

Bu arada A.P. li bir gazete, af için yapılan liderler toplantısının gizli görüşmeleri açıklıyor. Gazeteye göre, İnönü, kademeli af konusunda şunları söylüyor: «Bu affların en güç olanı ağır mahkûmlardır. Birincisinin, yani kademeli affın ehemmiyeti bir defa yolu açmaktadır. Geri kalan kısmın cezasını affetmek için yolu açmış olacaktır. Vaziyet bu...»

Ordunun affa karşı olmasının sebebinin de İnönü, şöyle açıklıyor: «Orduda, ihtilâlin intikamını alacak bir idarenin geleceği endişesi mevcuttur». Kayseri affı, işte bu şartlar altında İnönü Hükümeti tarafından çıkartılacak.

27 Mayıs Fikir Kulübü ve Thalmayer

Sindikacı Thalmayer'in hudut dışı edilmesinden doğan tartışmalar 27 Mayıs Fikir Kulübü de tartıştı. Kulüp bu konuda Genel Başkan Dr. Memduh Eren'in imzasıyla şu bildiri yayınladı:

«Uluslararası Hür Sendikalar Birliğinin Türkiye temsilcisi J. Thalmayer, belirli bir sebep gösterilmesiz hâkimet kararı ile yurt dışına çıkarılmıştır.

27 Mayıs Fikir Kulübü olarak; demokratik kurallara bağlılığını her vesile ile tekrar eden hükümetin, bu kararın arkasındaki sebepleri halka ortaya açıklamasını talep ediyoruz. Aksi takdirde, bu kararın kökü içinde ve dışında olan birtakım baskı gruplarının etki altında alınıpına inanmamız gerekecektir. Böyle bir durumun ise bu ülkeden kapitülasyonları temel li bir şekilde def eden devrim ilkeline bağlı bir kuruluş olarak nefrette reddederiz.»

Türkiye İşçi Partisi

Türkiye İşçi Partisi Altında İşçi Merkezi, bol sayıda sivil polis de katıldığı bir törenle, pazar

Mehmet Ali Aybar
Yeni bir ses

günü açıldı. Açılış dolayısıyla Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, ikinci önemli konuşmasını yaptı. İkinci konuşma muhteva itibarıyla birinciden fazla farklı değildir. Fakat ikinci konuşma, birinciye nazaran hislere daha çok hitab eden doğanaklı bir dille kaleme alınmıştır.

Aybar, bu konuşmasında da, antidemokratik kanunlar üzerinde, haklı olarak uzun uzun durdu. Genel Başkan, «Bu kanunlar yürürlükte kaldıkça, hiçbir hakkımız, hiçbir hürriyetimiz güvenlik altına da değildir... Bu kanunlar yürürlükte olduğunca, emekçi halk yığınlarının politik bir kuvvet hâline gelme yönündeki gelişmeleri elbette ki yavaşlatılabilir. Durdurulamaz bile elbette ki kösteklenebilir. Ve unutmamak lâzımdır ki, bu kanunlar yürürlükte kalırsa, siyasî ortamın bu veya şu sebepten gerginleşmesi hâlinde, bu kanunlar emekçi halk yığınlarına karşı kitlece tatbik edilebilir. Ama bu kanunlar, herhalde, hâlâ, tek tek fertlere tatbik edilebilmektedir. Ve yine bu kanunlar yürürlükte olduğu içindir ki, toprak ağalarının sümürü sermayenin menfaatlerini savunular, bunların ücretli kalemle ri, bu kanunların yarattığı ortama dayanarak emekçi halk yığınlarına saldırıya teşebbüs etme imkânlarını bulabiliyor.»

Bu kanunlar nasıl kalkacak? Bu konuda iktidara güvenilebilir mi? Hayır, Aybar da bu çelişmenin tamamen farkında: «Bu anti demokratik kanunların kaldırılması için, o antidemokratik kanunları ko yanlardan bekliyoruz. İşte onun için de antidemokratik kanunlar, bütün açık rejim hükümlerine rağmen, bugün hâta yürürlükte kalıyor.»

O halde ne yapmalı? Türkiye İşçi Partisi liderlerin teklifi şu: «Geniş bir halk tabakası bu kanunları ortadan kaldırmaya zorlasa hiçbir hükümet halkın bu ilercisi ve devrimci isteklerine karşı duramaz. Hele bunun arkasında bir de Anayasa hükmü bulunursa. Bunun için, Türkiye İşçi Partisi Anayasaya aykırı kanunlar meselesini halkoyuna sunmak kararındadır. İşçi Partisi elindeki bütün imkânları kullanarak bu dâvâyâ hizmet için halkoyunu harekete geçirmeye çalışacaktır.»

Teşebbüs yerindedir. Gerçi dün kadar Menderese karşı hürriyet mücadelesi yaptığını söyleyen birçok basın organı, artık antidemokratik kanunlarla ilgilenmiyor. Muhafazakâr siyasî partiler de, antidemokratik kanunlarla mücadele için unutulmuş benziyor. Bu durum, meselenin halkoyuna duyurulması son derece güçleştirilecek. Fakat yine de bu yolu denemektense kaç çare yok.

Aybarın konuşmasındaki ikinci önemli nokta, yüzde 75'i köyde yaşayan bir memlekette, İşçi Partisinin köye nasıl gireceğiydi. Genel Başkanın birinci konuşmasında bu meseleye dokunmamış bir noksanlık. Aybar son konuşmasında, bu meseleyi ele alıyor. Fakat sadece köye girme için güçlüklerini be-

lirmek için. Halbuki partinin başarısı için köylü ittifakını başarabilmesine bağlı. Bu sebeple Türkiye İşçi Partisinin köy ve köylü meseleleri üzerine eğilmesi ve köylü oyununu sağlayacak metodlar araştırması şart.

T.T.P. Genel Başkanı, Altın dağ nutunda, ilk konuşmasında yer alan önemli bir meseleye ise hiç dokunmadı. Mesele, ilercisi — gerici çekişmesiyle ilgiliydi. Bu konuşmada Aybar «Bu gün gerici çevreler-hızla teşkilatlanmaktadır. Aralarında doğrudan doğruya münasebet olmayan kimseler ilercilere karşı cephe birlikleri kuruyorlar. Bunun karşısında ileri kuvvetlerin birbirine düşmesi, birbirlerinden ayrı kalması affedilmez bir gaflettir» diyerek ilercileri birleşmeye çağırıyordu. Gerçekten ilerciler kuvvetlerin toparlanmasında, günün en önemli meselelerinden biri. Bunun için, sınıf önderliği dâvasını da ikinci plâna iterek, bütün demokratik kuvvetleri toplayıcı bir formül etrafında cephe kurmak lâzım. Fakat İşçi Partisi henüz bu tarz geniş ve toplayıcı bir formül ile ortaya çıkmış değil.

Şahir Kuruluşoğlu
Mahrem soruşturmalar

Plân ve düşmanları

Beş Yıllık Kalkınma Plânının basına açıklanmasında önce ki günlerde, plân ve plânlama konusunda gene hayli laf edildi. Bir kısım AP senatör ve millet vekilleri plân fikri için «komünist metotları» derken, plânla macılara da bu metoda uygun sıfatlar yakıştırdılar. O kadar ki, AP İzmir teşkilâtının çıkar dığı gözde milletvekillerinden Mehmet Ali Aytac, Meclis koridorunda gazetecilerle konuşurken, «Bir kere plâncılık demokrasiyi aykırıdır. Plânın demokrasiyi mahvetmesinden korkarım. Plân deyince aklıma Rus yada mahvolmuş binlerce insan geliyor. Sonra efendim, beş yıllık plânın yatırımlarının yüzde kırkı devlete, yüzde altmışı hususî sektöre aitmiş. Yüzde kırk devlet sektörü ne demek? Plân çığa karşayım ama, yüzde doksan dokuz hususî sektöre, yüzde bir devlete yer verilse neyse...» demekten çekinmedi. Aytac'ın yumurtladığı bu cevherler arka dağlarını bile deşçete düşürdü de etrafında bulunan bir kaç tane gazetecilere, «Tabii bunlar paşanın şahsî fikri. AP de aynı fikirde diye yazmayın sakın» diye tenbihte bulunmak zorunluluğunu hissetti.

Geçen haftanın başında da, AP Grubu toplandığında bir takım AP milletvekilleri, Cevat Önder'in önderliğinde, Beş Yıllık Plânın uygulanması ve Plânın bütünlüğünün korunması konusunda Mecliste temsilcileri bulunan dört parti temsilcilerinin imzaladığı bir teklife şiddetle çıktılar. Bu arada, daha birinci Koalisyon sırasında teklife imzasını koymuş olan AP li Orhan Apaydın da, böylesine bir teklife imzasını koyduğunu için şiddetle tenkit edildi. Kafatas çuların yönetimindeki AP içinde

durumu pek iyi olmayan ve partiden atılmak üzere Yüksek Hakem Kuruluna sevk edilmiş olan Apaydın Kardeşlerin küçüğü de bu sert tenkitleri grupta sineye çekti. Fakat ertesi gün yaptığı bir açıklamaya ile AP den ayrıldığı şunu bildirdi. Kendisine komünist denmesine tahammül edememişti.

Parlamentodaki muhalefet kanadının en kuvvetli partisinden bütün bunlar olup biterken, iktidar partilerinin kanatları arasından da plâna ve dolayısıyla plânla macılara karşı husumet sürüp gitti. Basında CHP li Şahir Kuruluşoğlu'nun bulunduğu İçişleri Bakanlığının emniyetle ilgili görevlileri Plânla macıların sel mişi ve gemisi hakkında, son derece gizli tutulan soruşturmalar açıldı. Elde edilen bilgiler gene «mahrem kaydıyla», başka CHP li bakanların kulaklarına fısıldandı.

Haftanın sonunda ise, Millî Eğitim Komisyonundaki bir müzakerede CHP nin eski bakanlarından, Cumhuriyet Senatosu Grup Başkan Vekili Tahsin Benzoğlu, kazara «Plânla macıların sebebi bu konuda fikri ne?» diye yeni bir Maliye Bakanlığı temsilcisini bütün hırslı ile hedefine ve plânla macı hakkındaki görüşünü ortaya koydu. Banguoğlu'nun eileden çıkararak, seçim bölgeleri olan Edirne kurulaşık üniversitenin önce hangi fakülteleri nin açılması gerektiği yolunda ki tartışmalar sırasında, komisyonunda hazır bulunan Maliye Bakanlığının temsilcisinin, «açılacak fakülteler için Plânla macı Tevbirlerinin yaptıkları insan gücü hesaplarının istifade edilse iyi olur, bu bakımdan Devlet Plânla macı Tevbirlerinden de bir kısmı fikri sorulsa» demesi oldu. Maliye Bakanlığı memorandum bu son derece sade ve efendice teklifi ne Edirne Senatörü, «Büyük Millet Meclisi Devlet Plânla macı Tevbirlerinin şubesi değildir» diye karşılık verdi ve memura hitaben, «Bakanlık temsilcileri Meclisi ne sanyıyorlar? Yetkilerini ve ihtisaslarını aşan konulara da karışıyorlar, buna kimsenin hakkı yoktur» dedi. Devlet adımı tecrübelerinin de olması gereken Banguoğlunun bu hırslı çıkışı Maliye Bakanlığı temsilcisi Devlet memorandumı haklı olarak kırdı. Komisyonunda, —komisyonda da Şadi Pehlivanoglu başkanlık ediyordu ve içinde sadece iki CHP li vardı—, senatör ve milletvekillerinin önünde kendisine hakaret edilen Maliye memuru, senatöre cevap vermek istedi ama, buna da imkân bırakılmadı. Münakaşa yatıştırıldı.

Eski bir eğitim bakanının, seçim bölgesine yatırım bahşisi konusunu oluncu, ihtisad organlarına danışmayı bile reddederek demogojiden medet umması hâzirdir.

Bütün bunlar, Plân anlayışının ne kadar ötesinde olduğu şunu gösteriyor. Eski bir Millî Eğitim Bakanı, «Plânla macı Tevbirleri de kim oluyormuş» demekte mahzur görmez. A.P. Anayasasının öngördüğü Plânla macı Uygulama kanunu tasarruflarını «antidemokratik» diye reddeder. Tasarıyı imzalayan Orhan Apaydın, Coşkun Kireca, Sadık Perinçek ve Nurettin Ardoğdu milletvekillerini ve Plânla macı komisyoncularını suçlandırır. A.P. Grup Başkanı Nurettin Saadetli, Bilgiç «5 Yıllık Plân C.H.P. li tarafından hazırlandı. Plânla macı imzalayanlar arasında aşırı solcular var» der. Cevat Önder, «Plân Sol temayüllü, kimseler tarafından yapıldı. Plân hakkındaki kanunu Meclise sevk edenler de sol temayüllü» buyuyor. Hükümet, Plânla macı hakkında gizli tahkikat açtırır. Sonra da plânla macı edilir. Hadi efendi...

CHP'de darbe

Perşembe günü CHP Meclis grubunda, CHP'nin istifakocu Genel Merkez ekibi ile, dinamik politikayı savunan 63'ler arasında da kıyasıya bir çekişme oldu ve istifakocu Genel Merkez tarafı kaybettili.

63'lerin adayı Suphi Baykan Meclis Grubu Başkan vekilliğine seçilmesi, başta Aksal olmak üzere Genel Merkez'e koza aynı bir türlü kıramayan kelebeklerin kanatlarının pır pır etmesine yol açtı. İnönü bile bu beklenmedik sonuç karşısında hafiften bozuldu ama, yılların verdiği alışkanlıkla renk vermedi ve ertesi gün Başbakanlıkta kabul ettiği yeni Grup Başkan vekiline bol bol iltifat etti.

İki aylık tatilde, Genel Merkezlerinin pasif politikasının teşkilatları üzerindeki yığılması etrafını gözleri de görmüş olan CHP'nin genç milletvekilleri, aslında CHP grubunun ilk toplantısında içlerini dökmek niyetindeydiler. Ne var ki, evvelki pazartesi günü yapılan olağanüstü grup toplantısında İnönü orta ya sadece bir tek konu koymuş, Meclisin geleceği bakımından CHP mensuplarına sakin olmalarını tavsiye etmişti. O gün ya kit dar olduğundan içlerini dökmeyen CHP'nin genç elemanları perşembe günü yapılacak olan grup toplantısını beklerken karar verdiler. Perşembe günü, Servet Rasit Hatipoğlu'nun Millî Eğitim Bakanlığının getirilmesiyle boğalan Grup Başkan vekilliklerinden biri için seçim yapılacaktı. 63'ler buna hazırlandılar. Genel Merkezler ise, 63'lerin kuvvetlerine inanmadıkları gibi, bunların bir isim etrafında toplanabileceklerini de umma mektaydı. Üstelik, Grup Başkan vekilliği için gösterdikleri Lebit Yurdoğulu da karşısına çıkarak her türlü rakibi rahatça ezebileceğinden emindi.

Daha toplantıdan önce kulis işmaları başladı. Lebit Yurdoğulu ve etrafındaki taktisyenlerin bir kısmı gerçekten ustaca bir önezi ile, 63'lerin adayını vermeye çalıştılar. Heri sürdükleri iddia, Suphi Baykanın Genel Merkezin desteğini kazanmış aday olduğuydu. Bu söz gariptir ama, etkisini gösterdi. 63'lerden bir kısmı, sırf genel merkezden gelecek her türlü fikrin karşısında oldukları için düşüklere tereddüt sonunda Baykama oy vermediler. Bir kısım Egeli Milletvekilinde 63'lerin yanında oldukları halde, başkan vekilliği seçiminde Egeli davası ama kapıldıklarından Lebit Yurdoğulu lehine oy kullandı. Alaturka kurnazlıklara pek meraklı bir kaç genel merkeze de, Baykanın toplayabileceği oyları geçalamak endişesi ile Emin Pak, Hilmi İncesulu ve Selim Sarper başkan vekilliğine aday gösterdi. Ne var ki, Grup karşısında nasıl yıprandıklarını bilip, Pak ve İncesulu adaylıklarını geri aldılar. Sarper Grup

Suphi Baykan
63'lerin zafiri!

toplantısında yoktu, şayet olsaydı o da adaylığını geri alırdı ama olmaması oyların dağılmasına yol açtı.

Genel Merkezin, «aman aman ortaklık dalgalanmasın» havasındaki yöneticileri seçim sonuçları ortaya çıktığında şaşkınlık içinde yerlerinden doğruldular. «Daha aktif politika takip etmek lazımdır» tezinin savunucusu 63'ler, Genel Merkezin eyyam görmüş üstadı Lebit Yurdoğulu'na yaman bir ders vermişlerdi. Dr. Suphi Baykan 48 oyla CHP Millet Meclisi Grup Başkan vekilliği seçildi. Lebit Yurdoğulu 44 oyla kaldı. Toplantıda hazır olmadığı için adaylığını geri alamayan Selim Sarper 13. Genel Merkezilerin taktikleri sonucu adları öne sürülen ama hemen ardından adaylıklarını geri alan Pak ve İncesulu da 3 oy aldılar. 3 oy da boş çıktı.

Kapı önünde seçim sonucunu bekleyen gazetelere haberi ilk Suphi Baykanın bir zamanlar ki amansız rakibi Kasım Gülek verdi. Halinden son derece memnun bir şekilde gazetecilere:

«— Suphi kazandı» dedi. Her birinin teker teker ellerini sıkıttı. Lebit Yurdoğulu, İzmirli arkadaşları Osman Sabri Adal, Ziya Hanhan gibi 63'ler hareketini destekleyen en yakın arkadaşlarından dahi oy alamadı.

Grup Başkan vekilliği seçiminde darbeyi yiyen Genel Merkezler, daha şaşkınlıkları geçmeden ikinci bir darbe daha yediler. Grup Yönetim Kurulu üyeliklerinden ikisi için de seçim vardı. Bunları da gene 63'lerin adaylarından Kenan Esen ve Mehmet Sağlam 61 oyla kazandı.

CHP grubundaki bu iki seçim, Kurultayın pek yaklaştığı şu günlerde dahi Genel Merkezlerin gözlerini açmışa benzer memektir. Genel Merkez Grubunaki yenilgisini şimdilik, gençlerin bir ataklığı olarak, bir sürpriz olarak karşılamakta, 63'ler hareketinin köklü bir hareket olabileceğine asla ihtimal vermemeye devam etmektedir. Şimdi bütün iş, Genel Merkezi taşıdığı hab—ı gafletten uyandırmak görevi geniş ölçüde omuzlarına

düzen Suphi Baykan Grup Başkan vekilli olarak, 63'lerden aldığı oyları, bakan olmak için bir atlama taşı olarak istismar etmez de CHP'yi aztek olsun ki mildatabilirse, parti belki biraz olsun yeniden bir ümit kaynağı olmaya başlayabilir.

Ellibeşlerin sözcüsü

Çayırslarının eski Ceza Hakimisi Gıyasettin Karaca geçen Perşembe günü CHP grup toplantısında Erzurum Milletvekili olarak açıkça partisine meydan okundu ve, «Ey Grup! Adaleti, hukuku sizden istiyorum. Şayet kanun böyle çıkarsa partiden istifa edeceğim, gerekirse mebuslukta bile vazgeçerim. Şahsen benim şarka halkın içine çıkacak yüzüm yok» dedi.

Rüşti Özal
«Ya hazine hakkı?»

35 yaşındaki genç CHP milletvekilini böylesine heyecanlandıran, grubuna, partisine ve hattâ İsmet Paşaya meydan okutulan konu, Ellibeşlerin memleketlerine dönmeleri konusuydu. CHP grubunda o gün, Koalisyon kanatları arasında bir çibana başı olmak istidadi gösteren 105 sayılı mecburi iskân kanununun kaldırılması yolundaki kanun teklif ve tasarısı görüşüldü. Bir gün önce Koalisyon Grupları Başkan vekilleri arasında KK Komisyonu—Koalisyonu Koruma komisyonu—toplantısı, orta lama bir hal yolu bulmuştu. Ellibeşler, 105 sayılı kanun kaldırılarak yerlerine iade edilecekler, icelerinden sadece altı tane sinin beşer bin dönümden fazla toprağı olduğundan, bunlar 1945 de kabul edilen 4753 sayılı kanun hükümleri dairesinde kamuylaştırılacaktı.

KK Komisyonunun bu kararını CHP Senatosu ve Meclis Grupları ortak toplantısında, hukuki işleri tedvir mütebassısı kesilen Coşkun Kırcı, açıkladı. Alınan kararın nedenlerini uzun uzun anlattı. Toplanan yolun CHP için tek çıkış yolu olduğunu, vatan sahında ısrarla toprak reformu lâfi edilirken bunun aksine davranışların doğurabileceği tepki

İlhan Selçuk

Lüzumsuz gayretler

Eğer birisi çıkıp da 27 Mayıs ihtilâlinde bir kaç ay önce gelececek yılların Türkiyesinde neler olacağını haber verseydi, acaba bu kehanet nasıl karşılanırdı?

Bazılarına göre akıl almaz hikâyeler sayılacaktı bu kehanet.. Düşünün bir kere on beş yıldan beri Türkiyede karşı iki hâkim kuvvetler olarak siyasî kudreti ellerinde tutan veya siyasî kudreti etkileyen Demokrat Parti ve Halk Partisinin yanında o zamana kadar hiç hesap edilmeyen, siyasî parti çevrelerinin kaale bile almadıkları yepyeni bir kuvvet belirdi. Bu yeni kuvvetin adı:

Zinde kuvvetler.

İktidar el değiştirmişti. Hem de yepyeni dokuda bir el birzebire memleketin kaderine hâkim oluvermişti. İlk şaşkınlık geçtikten sonra görüldü ki, bu yeni kuvvet eskimiş siyasî kuvvetlere hiç benzemiyordu.

Bu yeni kuvvet üzerine eski siyasî kuvvetlerin yapacakları her türlü hesap tutmayacaktı.

Bundan sonrası belki de bazılarımız için bir rüya gibidir. Hapishaneler, idamlar, kanunlar, Kurucu Meclisler, Anayasalar, referandumlar, yeni seçimler... Bir rüzgâr gibi geçen günler sonunda hiç düşünülmemeyen, akla bile gelmeyen, 27 Mayıs gününden bir kaç ay önce söylense çok kişinin hiç ama hiç inanmayacağı bir sürü hikâye yaşadık.

Bu hikâyede dikkati çekici nokta, yeni kuvvet karşısında yalnız Demokrat Partinin değil, ihtilâl safında görünen Halk Partisinin de birden birer küçük kalışdır. Kudretli ve devletli İsmet Paşa bir anda silinivermişti. Siyasî Partilerimiz ve siyasî partilerimizin dayandığı müesseseler bu kadar boşlukta ve bu kadar endişede kaldıklarını herhalde hiç hissetmemişlerdir. O zaman bu siyasî partilerin bir anda birbirlerine kenetleniverdiklerini görüyoruz. Dâbirleriyle oynadıkları oyunun dozunu o kadar kaçırmışlardı ki hepsini bir den yıkacak bir noktaya geldiklerini ancak her şey olup bittikten sonra farketmişlerdi. Bu oyunun tekrar ve aynı şartlarla yeniden başlayabilmesi için gereken büyük gayretler İsmet Paşa ve çevresine düşüyordu. Bu gayretleri ellerinden geldiğince gösterdikleri şimdi yavaş yavaş el altından basına verilen vesikalarla meydana çıkmaktadır: İsmet Paşanın mektupları... İsmet Paşanın ricaları... İsmet Paşanın müdahale teşebbüsleri...

Gerçekten de İsmet Paşa bu safhada, ağırlığını terazinin kefesine koymaktan hiç çekinmemiştir. Ama bu gayretlerin şu anda açıklanması da faydasızdır. İsmet Paşayı Demokrat Parti mirasçılarının fanatik kanadında beraat ettirmek artık mümkün değildir. Halk arasında gittikçe yayılan ve pro-paşadısı mahsus yapılan bir inanca göre «başta gelen bütün bu işlerden» yalnız ve yalnız İsmet Paşa sorumludur.

Bu fikrin beslediği hiç bir burğu gibi döne dolaşa rinleşmektedir. Siyasî kavgaların, söylenen sözlerin, açığa vurulan düşüncelerin, kongre nutuklarının ve gittikçe büyüyen husumetin hangi hedefi nişan aldığı ortadadır. Yeniden kızışan az şekerli demokrasi kavgasında, siyasî partiler kendi varlıkları pahasına bir zıtlaşmanın körlüğünden vazgeçmiş görünmüyorlar. Bu belki de siyasî yapılarından doğan bir tabii körlüktür.

Ama bu körlüğün sonucunda doğacak vahim kördüğü şübhün önüne geçilebilecek midir?

Bu sorunun cevabını vermek ilerideki yıllarımız için yen. bir kehanette bulunmaktan başka bir şey değildir. Bu kehanette de mantık insanı inanılmaz görünen hikâyelerin kıyasına götürüyor.

Bizim politikacılar arasında kan dâvası güden iki kabile efradından farksız bir anlayışla siyaset yapanlar var. Bunların karşısında Halk Partisinin kudretli çevrelerin: 27 Mayıs tasarruflarından sıyrılmak için yaptıkları her gayret boşunadır.

Üstelik bu davranışın çok yanlış bir taktik olduğunu da âcizane hatırlatmak isteriz. 27 Mayısı yapan kuvvetleri Millî Birlik iktidarının sorumluluğu ile yalnız bırakmak ve Demokrat mirasçılara:

— İşte vesikalar, bu işlerde bizim kabahatimiz vallahî yok... demek hem hiç işe yaramaz... Hem de hâlâ Halk Partisine sempati duyan bazı çevrelerde çok kötü tesirler yaratır. Nitekim yaratmaktadır da...

Demokratik Müeyyideler

Kanunlar ve kanunî müeyyideler kâfi değildir - Haklara «zilyet» olmalı- Kedinin bacağını derhal yırtmalı - Hakkına sahip olmanın tek çaresi: Yaygın kök salmak, kuvveti kökten almak - Aydınların rolü?

Valâ Nureddin Vâ-nû

Günlük gazetelerdeki sütunlarında defalarca belirttiğim şu fikri, YÖN dergisinde de tekrarladıktan sonra asıl konuma girerek istiyorum.

— Halkın haklarını kanunlarla ve devletin elindeki müeyyidelerle teminat altına almak iyidir ama kâfi değildir. — diye yazmıştım. — Bizzat halkın «zilyet» olabileceği demokratik müeyyideler vardır ki, kalabalıklara üstünlük sağlar. Sırf «devletin hakları ihkak etmesini» beklemek, elinde bir alacak senedi olup da mahkeme kapılarında kurar, ıera dairelerinde infaz istemeye benzer. Daha basit bir teşbihle vasfın iradesine tabi olmağa geçer. Kanunî haklar işte böyle, halkın iradesi dışındaki haklardır. Hattâ günün birinde bir «taraf şors» rejim, yahut dilediği bir zalimler juntası, bir faşizm gelip mevcut kanunları değiştirir, yahut çiğner, bilmediniz ters yorumlar Bu sebeplerle, sırf kanunî müeyyideler halkın hakkını korumaya elverişsizdir. Halk bizzat elinde bulunduracağı — el bet gene Kanunlara uygun — müeyyidelerle vasi siz insan gibi, reşit insan gibi hareket edebilirler. Grev hakkı, bu neviden demokratik bir müeyyidedir. Sendikalar ve cemiyetler kurup gene ölçüde yürüyüşler, gösteriler yapmak, miting yapmak tertiplemek de demokratik müeyyideler arasındadır. Bizde hâlen bir sendikacılık gelişmesi varsa da, cemiyetler henüz gereği gibi ve ileri memleketlerdeki nisbette türeyip üremiyor. Kendi mizaç ve mesrebine, eğilim ve ihtiyacınıza göre cemiyetler kurunuz. Mevcutlara giriniz Öyle ki, bir ka rakuşvarî idare kanunî müeyyideleri köstürmüyorlarsa bile demokratik müeyyideleri yok etmekten âciz kalsın. Göğdeyi biçene bile kök yaşasın Bu suretle de demokrasi öldürülmesin. Fırtınadan sonra güneşin ilk açığına kökten, memleketin her yönünde yeni yeni filizler sürsün.

Günlük gazetelerdeki sütunlarında işte «Cemiyetler Kurunuz» diye demokratik müeyyidelerin çoğaltıp kuvvetlenmesi üzerine bu şekilde dik kati çekmişim

Halen kurulan ve daha da kurulacak olan sendikalar ve cemiyetlerin hem azımsandı. hem de gene ölçüde — tıpkı vücuttaki en ince damarlar kadar yaygın — olması için, üstelik halkın hakiki menfaatlerine uygun düşmeleri için ne yapmalı?

Sendikaları ele alalım. Bunların idareci kadroları büyük bir çoğunlukla hâsen ve fiilen istihalsal başındaki kimselerden kurulmuşlardır. Söndürme katar Amerika'daki adaların hastalığına uğrar: Romanlardan ciddi neşriyata kadar birçok yerlerde okuyup duruyoruz ki, Amerikanvari sendikaların birçoğu, fiilen işçiler edenlerin güdümünde değildir. Siyasetin başında nası «politika esnafı» varsa, üyeleri on milyonları aşan bu işçi teşekküllerinin başına da «sendikacı esnafı» geçip oturmuşdur. Bazı hallerde bunlar hattâ gangster evsafsı bile gösteren milyonlardır. Gerçi işverenlere karşı sert davranışlarda kusur etmiyorlar; fakat gangster değildir zaten!

Kedinin bacağını ilk gecenin ayırıcısına Türkiye'de tedbiri daha başlangıçta almalı. Sen dikacının esnaflaşmamasına, dolayısıyla de ilerde

gangsterliğe doğru soysuzlaşmamasına karşı hassas davranmalı. Bunun için de çare, istihalsalden kopmamış insanları çoğunluk halinde işçi teşkilâtının başında bulundurmalıdır. Bunlar kütleler içinde bir köklülük sağladıktan başka, hakiki ihtiyaçları daha da aksettireceklerdir. Bihassa, yolda bahsettiğimiz şekilde bir zalimin yahut b' faşist juntanın zuhuru halinde demokratik müeyyide millî hayattan kanunî müeyyide ile birli sökülüp atılmayacaktır.

Bu, elbette, işçi teşkilâtı içindeki mütehassıs elemanların, bilgin ve aydınların kendilerini sırf sendikacılık, cemiyetçilik, partacılık, teşkilâtçılık, neşriyatçılık kollarına hasretmemesi anlamına gelmez. Sendika misâline dönelim: Hukuk işidir, he sap işidir, dünyanın her yerindeki meslek gelişmelerini inceleyip kıyaslamak işidir, nazariye işidir, öğretim işidir, hatiplik ve teşkilâtçılık işidir. Bu sebeple sendikalarda seçkin elemanlar lâzımdır. Tâ ki işverenlerin temsilcileri karşılığında hiç değilse bir bilgi ve cerbeze dengesi korusun. O sebeple, her sendikacıya: —«Esnafağa kaymaman için haydi istihsal başına» denemez. Ancak, sendikaların bağdakiler mahdud bir ölçü, bir nisbet dahilinde aydınlardan mürekkep olmalı. Nasıl aydın? Hani Üniversite profesörlerinden hangi eserleri yazdığı soruluyor ya; onun gibi kendilerinden hesap kitap sorulan aydınlar. İşçi teşkilâtında da nazari yahut ameli eserleri yıldan yıla biriken; ve kişilik — karakterleri gibi — gene kontrole tabi tutulan aydınlar...

İşçi teşkilâtının başında gene de nisbet, «fiilen istihalde bulunanlardan yana» ağır bastmalı.

Bu çeşit işçi teşekkülleri hem sağlam kurulmuş, hem itibarlı olacaktır. Gazeteler yazıyorlar: Çalışma Bakanı Bülent Ecevit Morrison'un müdafaasını yapıp sendikaların itibarını zedeleyince, pismiş aya su karışmış. Bazı işyerleri işçiye zam yapacakken sendika temsilcilerinin kapı dışarı etmişler: — «Sizlere kırk para veremeyiz Zira sizler hepimiz blöfçü insanlarsınız.» demişler.

Blöfçü olmadığını göstermek için demokratik müeyyidelerle, memleket ölçüsünde, bütün meslekler ölçüsünde ve bihassa nizamında «zilyet» olmak; çalışanların itibarını evvelâ bizzat çalışan ter tipinin patron katlarına karşı davranış naziklara, sonra işverenlere, devlet teşkilâtına tanıtmak lâzımdır.

Türk halkının demokratik müeyyidelerle hakkını usulünce koruması için ise, bu hakkı resmî ve gayr—ı resmî vasıflere gözü kapalı havale etmeyip bizzat ele alması (milyonlarla ellere alması) şarttır.

Hakların alınması ve korunması ne resmî kanunların mürüvvetine kalmalıdır, ne de soysuzlaşmaları mümkün olan profesyonellere geniş ölçüde (ve kanunlara uygun şekilde) kurulacak kimi siyasî, kimi mesleki, kimi kültürel kimi fiilen tırili tenevüdeki cemiyetlere dayanmalıdır haklar.

Bu haklar, bu haktan sökülmeceği için zahiren sökülse de, halkın bağrında yaşamakta de vâm edeceği için, tam demokratik müeyyidedir.

Muş—Tatvan arasında yapılacak ve Pakistandan Avrupaya kadar uzanan demiryolunun bir parçasını teşkil edecek CENTO Projesine dahil yolun ihalesi için, Bayındırlık Bakanlığında yapılan bir kapalı eksiltmeye katıldılar. İhalenin konusu, Muş—Tavan arasında inşa edilecek demiryolunun matzemesinin teminidir. 1 ki büyük çelik şirket ihale konusunu bünyesine yağlı kuyruk kabul etmişlerdi ki, bunu birbirlerine kaptırmamak için kıyasıya savaş tılar. Sadece sonradan ihale üzerine kalan Bethlehem Steel Export şirketinin bu ihaleyi kaza nabilmek için Ankaradaki temsilcilerinin bir ayda 17 bin liralık telgraf 15 bin liralık telefon, 20 bin liralık otel ve 2500 liralık da faksi masrafı yaptıklarını söylemek yeter. Daha dere görünmeden sıvanan paçalarla yapılan 54—55 bin liralık bu masraf dahil. Amerikan şirketlerinin nasıl çalıştığı hakkında bir fikir vermektir. Buna yakın bir masrafı da karşı şirket mensupları tarafından vâzıldığı söylenen uzak tutulmamıştır. Şirketler işi öylesine ciddi tutmuşlardı ki, kal dedikleri otelde temsilcilerini özel dekontifler kulluyor, karşı şirketin davranışlarını takip için özel «demir» çalışıyorlardı!

İhalevi kazanan şirketin temsilcileri Mr. Deardoff ve Mr. Ganz öylesine kuskuluydular ki, keldirleri oteldeki dairelerin önünden geçen otel müstahde mininden dehi hüviyet soruyorlar. kendilerinin her karşı şirketin adamlarının tarassudu altın olduğunu söylüyorlardı. Ta bil aynı sey United States Steel Corporation'un adamları için de bahis konusu idi. Nedense bu asırı hassasiyet ve Bayındırlık Bakanlığının ihale ile ilgili yüksek memurlarına karşı gösterilen fazla ileri biziñ Heññerini hiç ama hiç dikkatini çekmedi.

Simdi Bethlehem Steel Export, gelecek marta kadar, Demiryolu inşası ile ilgili malzeme yi Türkiyeye teslim edecek ve Mart ayında da yolun yapımına başlanacak. Doğu Anadolu'nun bu Demiryolunun yapılmasından elde edeceği fayda yabana atıl mayacak kadar büyük. Ama in san ister istemez bu arada Amerikan dev çelik şirketinin de bu işten ne kadar kâr sağlayacağı düşünmeden edemiyor.

Ayten Akturan
Hedef: 27 Mayıs

Mektup hırsızlığı

Telefon memuresi Ayten Akturan'ın, müfessih Yüksek Adalet Divanı Başsavcısı Altay Egesele yazdığı aşk mektuplarını çaldıkları iddiası ile haklarında dava açılan Demokrat Akdeniz Gazetesi sahibi Nazım Oymakbaşı ile PTT odacılarından Firuz Aktın yapılmalarına dün İzmir 2. Asliye Ceza Mahkemesinde devam edilmektedir. Duruşmada, maznun İnce «Söz hortlamış bir zihniye

tin temsilcisi» diyen savcı aleyhine, duruşmada hazır bulunmayan dinleyiciler tarafından teza hürat yapılmıştır.

Ardı kesilmeyen bu müdahaleler, bir mektup hırsızlığı ile ilgili duruşmayı, 27 Mayıs aleyhtarı bir nümayiş haline getirdi. Özel hayatı yüzünden, bir kadın, çetire hakaretlere uğradı. Bir sürü kirlili çamaşır ortaya döktü.

Duruşmada şahit olarak dinlenen Ayten Akturan'ın hususî doktoru Nadi Gözen, «Ben Ayten'i bir müddet evvel tedavi ettim. Hattâ bu sebeple gazetelere dahil geçime diyerek söze başlamış ve göyle devam etmiştir:

«Bir gün elime, adını hatırlıya madığım bir gazete geçti. Bu gazete Ayten'in. Egesele yazdığı aşk mektupları neşredilmekteydi. İşte bu mektupların birinde, Ayten göyle diyordu: (Beni tedavi eden doktor, çok iyi bir insan. Her zaman güler yüze davranıyor ve bana aşk olduğu her halinden belli oluyor.) Bunları okuyunca, tepem atmıştı. Ben Ayten'e hiçbir zaman «Seni seviyorum» demedim.»

Bu sırada söz alan dâvacı avukatı Mikret Pılorat'ın, «Karpı tarafın isteği, müvekkilimi teşhir etmektedir» demesi üzerine, sinirli Nazım Oymakbaşı, «Avukat, ne söylediğini bilmiyor Ayten. Egesele ile olan muhaberetini mesru bir yola sokmak için yapmadığını bırakmasın. Hattâ şimdi de onun yüzünden buradavız» demiş ve «Acaba Ayten'i doktora kim götürdü?» diye sormuştur.

Şahidin «Ziya Hanhan ile beraber geldiler» diye cevap vermesi ne kızın «Ayten'in, bu mesele ile ilgili sanık mahkeme salonuna girme cevazı istiyor. Davayla ilgili olmayan sorular sorulurak, duruşmanın havasını bozmak için muhterem hâkim beyden bir talebiniz varsa demiyiz. Bu «Sözler üzerine, Nazım Oymakbaşı «Biz ne soruyuz, ne de cambazız» diye cevap verince, «Böyle bir şahıs tufanı konuşmuş» hâkimin de «Biz bu muhakemeyi, Türk milleti için yapıyoruz» demesi üzerine, salon ikinci defa alkıştan çıkmıştır.

Bu sırada söz alan savcı, «Duruşmanın başından beri nümayiş yapılmaktadır. Bütün dinleyiciler dışarı çıkarılmalı» demiş ve bu sözler salonun bir anda karışması na sebep olmuş ve dinleyiciler sövle başlamışlardır:

«— Yüksek Adalet Divanında şak şak vardır Burada neden olmanız?»

«— Savcı, sen kim oluyorsun da, bizi dışarı çıkartıyorsun...?»

«— Bizim buradan, ancak öldürmüz çıkar.»

Bunun üzerine tekrar söz alan savcı, «Duruşmanın sükuneti ihlal edildi. Bu sebeple, polisten yardım istensin. Polis gelinceye kadar da duruşmaya son verilişine emlettir.

Böylece duruşma, 5 dakika tebir edilmiştir. Polislerin gelmemesi üzerine, tekrar duruşmaya başlandığı da savcı «Adaletle saygısızlık yapılmaktadır. C. Saygılına müzekkere vazırlıp, polis celbedilmesi» diyerek duruşmaya başlanmasına son vermiştir.

10 dakikalık bir aradan sonra, üçüncü defa başlanan duruşma da şahit olarak dinlenen polis memuru Emin Sönmez, «Daha önceki ifademizi tekrar ediyordum» diyerek, zaman geçmesi dolayısıyla olayı unuttuğunu belirtmiştir.

Bu arada tekrar söz alan dava vekili Süha Göksel, maznun Firuz'un Demokrat Partiyeye kayıt bü bu bulunduğunu ve yazıldığı bu hüviyetin tesiri altında «karak» Ayten Akturan'a ait mektupları çalmak suretiyle «istihsal» ettiğini söylemiş ve Firuz Aktın DP'de kayıtlı olup olmadığını Cemiyetler Meclisinden sorulmasını tale etmiştir.

Taleb hakkında mütalâası sorulan savcı, «Biz duruşmanın başından beri hassasiyetle ve hane taraftan gelirse gelin, âdi bir hırsızlık vakasının, sıvası meora ya «dökülmemesine çalışıyoruz. Binaenseyle, bu talebin de reddini istiyoruz. Âdi bir hırsızlık davası aski kınların, aski husumetin ve zihniyetin kan davası haline getirildi. Bu itibarla dâvaya ilgili olmayan kimselerin sorulmaması mütalâa olmasına dedi!

Bunun üzerine söz alan sanık vekili Süha Göksel, «İddia mazmunun bu şekilde konuşması, sahteliyetleri dahilinde değildir. Bu işi icinde mütalâa etmek gerektir demektir. Bunun üzerine salon, bir anda alkışlar içinde çınlamaya başlamış ve ancak hâkimin ikazıyla tekrar sükunet te ubni edilebilmiştir.

Sanık vekilinin bu şekildeki konuşmasını müteakip, iddia ma-

kamı, «Cevap vermek mecburiyetindeyim. Karşımda, mukaddes müdafa hakkımın bir temalefini değil, davranışları ile hortlayan bir zihniyetin müessesini görülmektedir. Öyle bir zihniyet ki, seni avukatın ağzından, sürül

tâsi sanilin mevkiine tertipli olarak getirilen şahısların elleri arasından çıkmaktadır. Biz inki lâbin ruhuna inanmış C. Savcisi olarak daima karşılarında bulacaklarıdır demektir.

Savcının bu şekildeki konuşmaları üzerine, salonda tekrar gürül tüler yükseldi. Sanık vekili «İtt hamlarının aynı elne İade etti perüne diyerek, sesleri sert bir ifadeyle çıkmıştır. Diğer taraftan dinleyiciler, «Hakaret ediyor sun savcı, sözsünü bil...» «— Türkiğü tahkir ediyor sun» diye bağırışlardır.

Ortağın karışması üzerine hâkim, polis talep etmiş ve gelen polisler oop kullanmak suretiyle salondakileri dışarı çıkarmışlardır. Neticede muhakeme, bazı hususların tesbiti için tâlik edilmiştir.

Duruşmadan sonra, maznun vekili Süha Göksel ve maznun Nazım Oymakbaşı, halk tarafından emellerine alması mahkeme kapı dışarında bu şekilde konuşuyorlar.

yaga, varol sesleri ile gösteride bulunulmuştur.

Diğer taraftan mahkeme, Adli yeyi terketmekte olan Ayten Akturan dinleyici olarak duruşmaya gelenler tarafından yuhalanmıştır. Ayten, polislerin yardımı ile bir otomobile binerken, halk yu ha sesleri ve tükürerek, «İnanet olsun sana» diyerek Ayten'in üzerine hücum etmek istemişlerse de, polis mâni olmuştur.

Bu sırada, Ayten'in yanından beliren esmer ve yağlı bir kadın, «İnanet olsun, sizin gibi çapulculara» diye bağırması, daha pek yuhalanmalarına sebep olmuştur.

Ankara Dil - Tarih ve Coğrafya Fakültesinin eski hocalarından sosyolog Behice Boran, YÖN'de çıkan Cahit Tanyol'un görüşleri ile ilgili bir siyasî not üzerine aşağıdaki yazıyı gönderdi. Faydalı tartışmalara yol açacak olan yazıyı memnuniyetle yayınlıyoruz.

Behice Boran, YÖN'den de söz ettiği için bu konudaki görüşümüzü bir iki kelimeyle açıklamayı uygun bulduk. Bu konulara, çok daha geniş ölçüde tekrar döneceğiz.

Tanyol'un yazısı bizim için, Türkiye'de Batıda olduğu gibi, iktisadî kalkınmayı yürütecek vasıfta bir burjuva sınıfının bulunmadığını, devletin mutavassıt bir sınıf tarafından yağma edildiğini göstermesi bakımından ilgi çekici. Böylece,

lece, karma ekonomi masalı suya düşüyor. Fakat YÖN'ün bahis konusu yazısında da belirtildiği gibi, Türkiyede bir cins burjuva sınıfı mevcuttur ve Batı anlamında bir burjuva sınıfı ve kapitalizm hızla gelişmektedir. Bu kapitalist gelişmeyi gördüğü içindir ki YÖN, sosyalizmin savunucusu olarak çıkmıştır. Yalnız memleketimizdeki kapitalizm, bugünkü safhada az gelişmiş bir kapitalizmdir. Türk sosyalistlerine düşen, XIX. yüzyıl Batı şemasının memleketimizde aynen tekrarlanacağını düşünmek yerine, Türkiye'nin 1962 yılındaki objektif şartlarını ortaya koymak ve sosyalizme geçiş yollarını araştırmak olsa gerektir. YÖN, önümüzdeki sayılarda bunu yapmaya çalışacaktır.

Türkiyede Burjuvazi yok mu?

Prof. Tanyol Türkiyede burjuva sınıfı üzerine bir yazı yazmış, YÖN de 22 Ağustos 1962 tarihli sayısında bu yazıyı özetleyip övüyor. Yazının nerede yayımlandığını bildiren mediyenden ben yazıyı bulup okuyamadım, ama beni asıl YÖN'ün gösterdiği tepki ilgilendirdiğinden yazıyı YÖN eleştiricisinin anlattığı ve özetlediği şekilde söz konusu etmekte bir mahzur görmedim.

YÖN eleştiricisi «Tanyol'a göre biz de Batıdaki gibi bir burjuva sınıfı olamıyoruz» diyor ve kendisi de yazısının da başlarında «Bizde Batıdaki anlamında bir burjuva sınıfının olmadığı mu hakka» yargısını kesinlikle veriyor. Bana kalırsa bu konuda bazı önemli ayrıntılara daha fazla dikkat ederek Batıdaki gibi bir burjuva sınıfı yoktur ama batı anlamında bir burjuvazi vardır ve gelişmektedir demek daha doğru olur. Ve bu, kelimelerde bir kır kır yarma hareketi de değildir.

Memleketimizde batıdaki gibi bir burjuva sınıfının bulunmadığını söylemek sosyolojik bir keşif olmasa gerek. Geri bir memleket olduğumuzu, hızla kalkınmak zorunda olduğumuzu şu son seneler durmadan tekrarlıyoruz. Geri, sanayileşmemiş, henüz derebeyliği artıklarını temziliyememiş, fakir bir toplumda batıdaki gibi bir burjuva sınıfı olur mu? Öyle bir burjuva sınıfı ancak batıdaki gibi sanayileşmiş, gelişmiş kapitalist toplumlarda olur.

Bizim burjuvazinin batıdaki ben zemediği, «Aracılıktan kolay para kazanmaya alışmış, şahsi çıkarı şahsi teşebbüs namı altında sayılsan zümreler» oldukları için (Batıdakiler şahsi çıkarı şahsi teşebbüs olarak savunuyorlar mı?) Türkiye'nin kalkınmasında önemli bir rol oynamayacakları iddiasında da aynı muhakeme hatası var. Bizim burjuvazi batıdaki gibi olsaydı zaten memleket kapitalist düzende sanayileşmiş, teknikte ve kültürde o sisteme has ilerlemeleri kaydetmiş olurdu. Artık kalkınma, sanayileşme meselelerinin sözü edilmez, bizim toplum da bir kapitalist memleketlerinin karşılıklarına benzer meselelerle uğraşır.

Hele aradaki farkı bir «mülkiyet anlayışı farkı» olarak izah etmek bilsünün sıgötürür bir iddia. Batıda fevdi, hususî mülkiyet anlayışı mı burjuva sınıfını doğurmuştur.

Behice BORAN

Yoksa burjuvazinin büyüyüp kuvvetlenmesi mi hususî mülkiyet anlayışını doğurmuş ve perçinlemiştir? Avrupa'da hususî mülkiyet anlayışının ve hukukunun tarihi tetkikini yapmaya kalkışacak olsanız bunu ister istemez burjuvazi sınıfının doğup büyümesine, bu sınıfın gelişmesini de ticaret ve sanayinin gelişmesine, bu sonucunu da ticaret ve sanayi teşvik edici tarihi şartların meydana gelmesine bağlayacaksınız.

Böylece hususî mülkiyet anlayışı diğer sosyal hadiseleri izah eden bir sebep veya müstakil faktör olmaktan çıkıp kendisi toplumun yapısında yer alan önemli, temel değişmeler zincirinin bir sonucu olarak görülecektir. Zaten metodolojik prensip olarak da, sosyal değişme ve gelişmeleri hukukî olaylar ve müesseselerle izah etmek sosyolojide tutunmuş bir metod değildir.

Osmanlı İmparatorluğunun sosyal evrimde neden geri kaldığı meselesi, üzerinde derinlemesine tarihî araştırmalar yapılacak bir meseledir. Burada genel olarak şu üç noktaya işaret edebiliriz:

1) Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş ve genişleme devirleri dünya tarihinin öyle bir devresine rastlamıştı ki, Osmanlı İmparatorluğu merkezî bir feodalite olarak bir anakronizm teşkil ediyordu. Avrupada dünya tarihinde ilk defa olarak kapitalist sistemi yaratacak olan sosyal değişmelerin başlangıcı tâ XI. Yüzyıla kadar uzanır. Bu yüzyıldan sonra Avrupada nisbî sükun ve istikrarın yerleşmesiyle iç ticaretin ve şehir hayatının başlaması, Haçlı Seferlerinin ticaretî teşviki, coğrafi keşifler, Okyanuslar aşırı ticaret ve yeni pazarlar, Amerika'dan altın ithali gibi faktörlerin tesiriyle Avrupa feodalitesi arkada bırakıp kapitalist düzenin ilk safhasında gelişirken biz genç bir toplumun bütün enerjisiyle merkezî feodal bir imparatorluk kuruyorduk. Bu, bilimsel anlamıyla bir tarihi «tesadüf» idi; yani birbirinden bağımsız, kendi sosyal kanunlarına tâbi olarak gelişen iki ayrı olaylar serisinin zaman ve mekânda birbirine ulaşması ve kesişmesiydi.

2) Avrupanın doğu ile ticaretinin ana yolları üzerinde bulunan Osmanlı

İmparatorluğu toprakları yine bu durumlarını muhafaza etselerdi Osmanlı İmparatorluğu komşu Avrupada yer almakta olan değişmelerin belki de tesirinde kalır ve dışla olan münasebetler bunun da içte de aynı istikamette gelişmelerin gösterebilirdi. Oysa coğrafi keşifler sonucu Akdeniz havzası memleketleri eski ticarî önemlerini kaybetti, Avrupa'nın ticareti okyanuslar aşırı ticaret hâlini aldı ve Anadoludaki büyük ticaret ve el sanayii merkezleri zamanla söndüler, ekonomik ilerleme yerine gerileme kaydedildi.

3) Bu iki sebebe, artık istilâlar devrini çoktan arkada bırakmış ve millî toplumlar halinde teşkilatlanmış Avrupa'nın Asyadan bu yeni gelen, dinleri başka istilâcılar Avrupa camiasından almak çabası ve Osmanlıların da din taassubu ve kuvvetten doğan kendini beğenmişlikle Avrupaya sırt çevirmeleri yardımcı bir faktör olarak eklenebilir.

Osmanlı İmparatorluğunda mülkiyet anlayışının Avrupadaki den farklı olduğu fikri de tartışılabilir bir konudur. Osmanlı İmparatorluğunun son devrelerinden mülkiyet anlayışı ve düzeni zamanın Avrupasındaki hususî mülkiyetten elbette farklıydı; ama farklı olmasının sebebi, Osmanlı İmparatorluğu çöküş devrinde feodal bir toplum durumundayken zamanın Avrupasının feodal safhayı aşmış, kapitalizmi geliştiriyor olması idi. Osmanlı İmparatorluğundaki mülkiyet anlayışı feodal Avrupadaki ile kıyaslanırsa —kıyaslanması gereken de budur— o zaman aradaki farkın mutlak olmadığını görürüz. Roma İmparatorluğundan sonra Batı Avrupayı istilâ edip yerleşen kavimlerde toprak, sefin etrafındaki kumandanlara yaptıkları hizmet karşılığı veriliyor fakat sefin —kiralın— bütün topraklar üzerindeki mülkiyet ve hükümlanlık hakkı bukuken mahfuz kalmıyordu. Meselâ, Avrupa feodalitesinin klasik örneği sayılan Fransada durum böyleydi. Toplumun o zamanki ekonomik—teknik şartları kuvvetli merkezî hükümetlerin kurulup tutunmasını engellediğinden uzun yüzyıllar boyunca Fransa kralının bu merkezî hükümlanlık hakkı daha ziyade nazariyede kaldı ve beyler topraklarının fiilen sahibi ve

müstakil idarecisi ve kumandanı hâline geldiler. Ama vaktaki burjuvazi kuvvetlenmeye ve bütün memleketi şamil merkezî bir hükümeti mahallî derebeylik sistemine tercih etmeye başladı, o zaman kiralık müessesesi ekonomik—politik kuvvet olarak bu sınıfa ve hukukun da uzun müddet arka plânda kalmış merkezî hükümlanlık hakkına dayanan derebeylerine mücadele açtı, sonunda da kazandı.

Osmanlı İmparatorluğunda sosyal düzenin idare eden ve edilen farkına dayandığı noktaya gelince, feodal sistemin insanlar üzerine doğrudan doğruya kurulmuş bir siyasî hakimiyet şekli ve bu hakimiyetin şahsî münasebetler hiyerarşisi halinde belirtisi olduğu bilinen bir gerçektir.

Kiral ile beyler ve beyler hiyerarşisinin basamakları arasındaki münasebetler sadakat yeminine bağlı özel bir merasimle kurulan şahsî bir münasebetti. Bu münasebet bir taraftan bir toprak mülkiyeti münasebetini, diğer taraftan da askerî, sivil görevlerin tesbiti ve tayini münasebetini ifade ediyordu. Kiral veya beylerle tab'aları arasındaki münasebet de idare eden ve edilen münasebetiydi ve bunlar arasında da bir takım şahsî hukuk münasebetleri mevcuttu. Osmanlı İmparatorluğu merkezî de olsa yine bir feodalite olduğundan orada da idare eden —edilen farkı ve bunlar arasındaki şahsî münasebetler sistemi ön plânda yer alıyordu.

Toplumda gayri şahsî münasebetlerin ağır basması, yani eşya arasındaki münasebetlerin —emtea mübadelesinin— insan münasebetlerini tayin etmesi kapitalist sistemin gelişmesiyle kendini belli eder.

Mahallî veya merkezî olsun feodal sistemin insanlar üzerinde doğrudan doğruya kurulmuş bir siyasî hakimiyeti ve bu hakimiyetin şahsî münasebetler hiyerarşisi halinde belirtisini ifade etmesi, feodal toplumlarda sosyal sınıflar olmadığı anlamına gelir mi? Elbette hayır. İstihsal münasebetleri sisteminin mevcut olduğu, nüfusun bu istihsal sistemindeki farklı mevkilere göre çeşitli gruplara ayrıldığı ve bu gruplardan fiilen istihsalde bulunup değer yaratan grupların ancak kut kanaat geçindikleri, konak ve saraylarda samur kırklar içinde yaşayanların ise sosyal gelirden aslan payını aldıkları bir toplum düzeninde sosyal sınıflar yoktur da ya ne vardır? Sosyal sınıflar bu sözü ettiğimiz ereler de

UZAK BATI

(Türkiyede daha ekilecek topraklar var)

Durum

Hayırdır inşaallah, dün gece gözü açık bir düş gördüm. Kuşadası'na beş kilometre yakın bir bağın kenarındaki küçük bir evdeyim. Bağın eteklerinde deniz. Büyük bir koy. Ayın onbeşi, ışıl ışıl koyda yakamozlar. Ayışığı koyun solundaki Samsun dağlarını mat bir aydınlığa boğmuş. Karşıda Sisam adası. Upuzun bir gölge olarak uzanıyor. Biliyorum, Samsun dağlarının öte yakası, Balat (Söke) ovası. Samsun dağları, Sisam adasına doğru alçalıyor, alçalıyor. Dipburun'da Söke ovasına geçit veriyor. Balat köyünden, Aydınlı, Sarayköy'e, tâ Denizli'ye kadar Samsun dağlarının güney yönündeki ovada köyler köyler var. Sıra sıra kasabalar, şehirler var. Gelgelelim, Samsun dağlarının kuzey yönü, Sisam'a, Kuşadası'na bakan yakasın da kimsecekler yok. Bomboş. Binlerce dönüm toprak, açılmamış, ellenmemiş, ormana dönmüş topraklarda kuş uçmuyor, ker van geçmiyor...

Gerçekleşen

düş

Ayışığında bu zengin, bu uçsuz bucaksız, Samsun dağlarına yaslanmış topraklara bakıyor bakıyorum. Kafamın içi önce altüst oluyor. Düşler görmeye başlıyorum. Sonra yine kafamın içi Devlet Planlama Teşkilatına dönüyor. Birdenbire kendimi, Anadolu'nun doğusunda mı desem, kuzeyinde mi desem, güneyinde mi desem, bu yük bir orman bölgesinde buluyorum. Bir karışıklık bir kalabalık. Yiğim yiğim köylü yurttaşlar, siz deyin üç bin, ben deyeyim onbin kişi varız. Hepinizi büyük bir mahkeme salonuna doldurmuşlar. Yüksek kürsüde heybetli ama sevimli bir yargıç oturuyor. Bir bir bizi sorguya çekmekte: Perişan halli bir köylüye,

— Neden yakıtın tamamı? diyor. Köylü, boynunu büküyor.

— Tarlam yok, sayın yargıçım, tarla açmak için ormanı yaktım... Karşılığını veriyorum. Yargıç, bir başka köylüyü ayağa kaldırıyor:

— Neden kestini ormandaki ağaçları? diye soruyor. O da boynunu büküyor.

— Kömür yakmak için, kömür yapmak için sayın yargıçım! Karşılığını veriyorum. Ne yapayım, geçim derdi, diye ekliyorum. Sayın yargıç, bir çobana dönüyor,

— Ya sen, ya sen!.. Diye öfkeyle soruyor, niçin keçilere yedirdin ormanı?

— Geçimimiz keçî yüzünden sayın yargıçım, karşılığını veriyor çoban.

Yargıç, bu sefer bir başka köylüye dönüyor:

— Ya sen? Sen ne halt ettin? Köylü, boynunu büküyor.

— Vallah Billâh ben hiç bir suç işlemedim. Büyük Yargıçım, benim dikili ne bir ağacım, ne de bir karış toprağım var...

— Öyleyse, ne arıyorsun bu suçluların arasında?

— Bilmem, karşılığını veriyor köylü, avare avare nereden ekmecek bulurum diye dolaşıyordum. Başında altı nüfus var. Çalacak toprak, iş arıyordum. Dediler ki, şurada sayın bir yargıç var, milleti sorguya çekmekte. Neden sorguya çekeceğin diye me raklandım da geldim. Yargıç, böyle karşılık verenleri kenara atıyor. Ötekileri sorguya çekmeye devam ediyor. "Sorgular bittikte, başlıyor kara kaplı kitapları karıştırmaya. Parmaklarını bir yasanın üstüne basıyor. Tok bir sesle bağıyor:

— Orman yakmanın cezası İDAM!.. Hepiniz, idama mahkûm oldunuz!.. Dönüyor jandarmalara sayın yargıç, Götürün şunları!.. Buyruğunu veriyor. Ben, donmuş kalmışım. Bu sırada köylü yurttaşlarım, beni dürtüp kaldırıyorlar:

— Yahu, sen okumuş adamsın, çık da sayın yargıçımıza karşı bir çift söz et. Bizi savun!.. diyorlar. Hemen canlanıyorum:

— Söz istiyorum yargıçım, savunmamızı yapacağım!.. diyorum. Söz veriyor

Samim Kocagöz

yargıç bana. Saygıyla yargıçı öne çıkıp selâmlıyorum: Pek büyük, sayın yargıçım! diyorum, bizi bu seferlik bağışlarsan, bir daha ne tarla açmak için ormanı yakarız, ne kömür yapmak için... Keçileri de toptan keser, fakir fukaraya dağıtır kalanını ka vurma ederiz. Size namusumuz üzerine söz veriyoruz!

— Namus sözünüze inanırım, diyor yargıç, ama aç kalınca yine orman yakarsınız. Yine keçî besleyeceksiniz. Sizi idam etmeli ki, bu dertten memleket kurtulsun...

— İzin verin yargıçım, sözümü bitireyim diyorum, bu işin bir çaresi var.

— Neymiş bu çare?

— Biz, şu salonu dolduran binlerce vatandaş, orman yakan yakmayan, topraksız vatandaşlar, uzak Batıya göç edeceğiz. Batıda, bir Ege denizi var. Bu denizin mavi sularına inen koca Samsun dağları var. Samsun dağlarının Sisam adasına bakan kuzey yamaçlarından denize inen geniş, bereketli topraklar var. Biz, bu topraklar da köyler kuracağız. Bağ yetiştireceğiz, tütün ekeceğiz... Binlerce binlerce ağaç delice zeytin var. Bu ağaçları aşılayacağız, memleketin gereken yerlerine zeytin yağı akıtacağız. Ocağına düştük, izin ver bize.

Ben, bu sözleri edince, salondaki binlerce yurttaş, bir sevinç çığlığı koparıyor. Alkıştan ortalık inliyor. Sayın yargıç, tok mağını gülm gülm vuruyor. Bizi susturuyor. Sağındaki solundaki yargıçlarla kafa kafaya veriyor. Bir şeyler konuşuyor

lar. Sonra, babaca bir sesle — GE REĞİ DÜŞÜNÜLDÜ!.. diyor, sözünü et tiginiz bereketli topraklara göç edeceksiniz. Oralarda yurtlanacaksınız. Yeni köyler kurup, bağ yetiştireceksiniz. Tütün ekeceksiniz. Zeytinleri aşılayacaksınız. Bu koşullar altında cezanızı tecil ediyorum. Beş yıl sonra gelip bakacağım. Üzümlerinizden yiyip, tütününüzden içeceğim. Şaraplarınızın tadına bakacağım. Zeytin tanelerinizin iriliğini ölçeceğim. Beğenmezsem...

Sayın yargıçım, «Beğenmezsem!» sözünü, binlerce topraksız köylünün sesi kesiyor:

— Beğenmezsen yüce yargıçımız, boynumuz kıldan incedir!..

Ve yüce, sayın yargıçımız,

— Haydi bakalım, görevim sizli.. diyor.

Uzak Batı'ya göç

Bir çıkıyoruz yola!.. yayan yapıldak. Keçileri kesip kavurma yapmışız. Elli aile. Çoluk çocuk, karı kızın Çapa kürek, balta tahra omuza vurmuşuz. Az gidiyoruz uz gidiyoruz, bir de bakıyoruz, seksen aile olmuşuz. Yine az gidiyoruz, uz gidiyoruz, yüz aile olmuşuz. Telâş başlıyor, soruyorlar: «Gittikçe kalabalıklaşıyoruz, toprak yetecek mi?» «Hiç korkmayın» karşılığını veriyorum. 250 evi, aileyi, geçirecek toprak var. Ellişer evlik beş köy kuracağız!.. Ana dolu'nun göbeğinden, bir sel olmuş akıyorduz. Memleket türkülleri söyleyerek, Dağbaşı söyleyerek yürüyoruz. Bir yerde önümüzde, bazı yazarlar çıkıyor, politikacılar çı

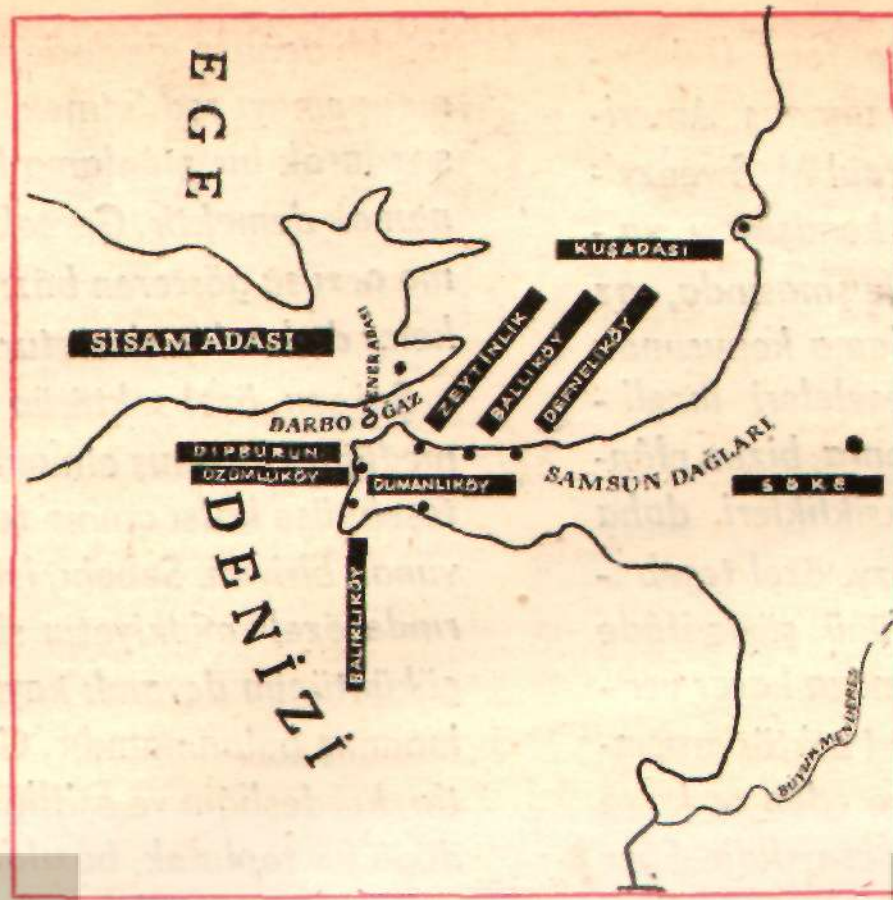
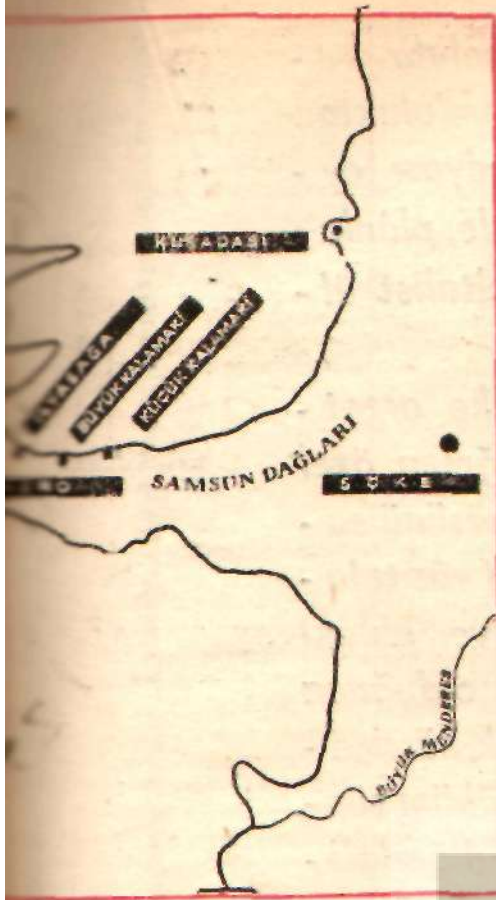

Yazımızda sözü geçen

kıyor. Sanıyorlar ki, biz, şehirlere gitmek için kurmaya giden kişileriz. «Amanla gelmeyin, esakın şehirlerin tadını tuzumla çıkarmayın. Sokmayız sizi şehirlere...» diyorlar. «Hiç merak etmeyin. Kokmuş şehirleriniz sizin olsun. Biz, yurt kurmaya, memleketimize gidiyoruz.» Ve sayın yüce yargıçın verdiği izin kâğıdını gösteriyoruz. «Bu de bakıyoruz, karşımıza toprak Reformu tasarımlarını hazırlayan Cavit Bey çıkıyor. «Nereye yahu? Kimin toprağını alacak?» diyor. «Biz, Devlet Topraklarına gidiyoruz. Kimsekin toprağını alacak değiliz!» diye karşılık veriyoruz. «Eylül iması» diyor. «Biz, topraklarımızın yerini Devlet ödeyecek. Biz, ölçüp biçeceğiz. Üçyüz yıl beklemeyin. Toprak reformu yapacağız. O

«Sisam adasının karşısına düşen sahillere yerleşecek nüfus, orada bol balık bulacak»

parayı basıyorlar. Çok geçmeden fabrika mız da kuruluyor. Öye aracı maracı yok balıklarımızı satmak için bir sendika kuru yoruz. Erkekler balık tutacaklar kadınlar, fabrikada çalışacaklar Milletle bir çalışma hırsı, bir sevk, bir çalışma sevinci var. Tam bu sırada bir balıkçı arkadaş (büyükbaş müz) var diyor:

Deniz ağaları

«Köyümüzü, fabrikamızı kurduk. He saplı kitaplı iş göreceğiz. Kuşadasındaki ve tandoğlarımızı ucuz, uze balık da yedireceğiz. Gelgelelim, şimdi dörtbir yakamızda Deniz Ağaları var. Büyük Mençeres Nehri nin ağzında Karina Dalyanı, aşağıda Köyceğiz Dalyanı var. Bu dalyanların ağaları, bizim bu sularda avlanmamıza engel oluyorlar. Kendi devletimizin sındı sularında biz, kaçak balık avlarız. Oysa onların sınırları, dalyanlarının sınırları belli olduğu hâlde, bu sınırları dalyanlarından 18 mil ötelere kendiliklerinden uzatıyorlar. Silâhli bekçiler gezdiriyorlar. Geçenlerde bir arkadaşımızı kurşunladılar. Yaralandı. Mahkemelik olduk. Ya bekçilere rüşvet veriyoruz, ya da tuttuğumuz balıkları 140 kuruştan kilosunu dalyancı ağalara satıyoruz. Yoksa bize, bütün kıyılar boyunca balık haram. Bizden bedava aldıkları balıkları ağalar. İtalyaya kilosunu 25 liradan satıyorlar Doğru buradan sevk ediyorlar hem de... Ne halt edelim şimdi? Hepimizi bir düşüncede alıyor. Koskoca köy kurmuşuz. Balık konserveleri fabrikası kurmuşuz Ağalarla başımız deride. Bir den yanbaşımızda dikilen Aydın mil letvekilimiz Şükrü Koç'a gözümlü kayıyor. O, «Bu iş kolay. Ben, Ankara'dan bu işi hallederim. Ağalar, sınırlarına şamandıra diksinler. Herkes hakkına razı olsun. Ağzılılık yok. Siz de bana söz vereceksiniz, dina mitre balık avlamak yok! Balıklarımız rahat üresin.» diyor. Biz, «Deniz ağalarının haddini bildirmezsen, ruzu mahşere iki elimiz yakandadır. Ve de bir daha seni mil letvekilini yapmayız.» diyoruz. Onun dina mit atma yasağı için öz veriyoruz.

Gerçeğe

dönüş

Gece ilerlemiş. Ay otmak üzere. Bu güzünçük gördüğüm düşün hevecandanın serin havaya rağmen tere batmışım. Bütün bu anlattığım yerleri bütün gün gezmenin, — arkadaşım Şükrü Koç'a birlikte— yorgun olduğumu hiç düşünmüyorum. Zaman üzere olan ayın ışığı karanlık denizin üstünde Samsun dağlarına dek uzanıyor. Jüünü gördüğüm toprakları aydınlatıyor. Kendi kendime, «Aferin Samim.» diyorum «bu na buldun. Şimdi iş, üç malla bir —çeşçe Jeşil— ata kaldı. Doru, cıva gibi bu at Yurttaşlarınla bu ata atlayıp, Jüleri gerçekleştirmek gerek. Ama önce, ata devleti. Savın Başbakan İnönü'yü bindirip bu yerleri gezdirmeli ki, düşümlü gerçekleşsin Zıyam yok, toprak reformu arkadan gelebilir.

Yurttaşların bugünkü durumu

«İçme biçme tamam olunca sizi yerleşti receğiz...» Bu sözlerle de, «İslim arkadan gelsin. Biz, yürüyoruz...» deyip, gerçekten de yürüyoruz.

Günlerce zorlu bir yürüyüşten sonra, kafilenin başındakiler, «Deniz! deniz!» diye bağırıyorlar. Bayram yapıyor millet. Kuş adası körfezine gelmişiz...

Yollar kesik

Kuşadası sehrine girdiğimizde, Balıkçı Esnafı ve de bölgenin topraksız köylüsü, bizi davulla zornayla karşıyor. Bir de ba kıyoruz, gönüllü oir Tarım uzmanları topluluğu önümüze çıkmış. Devlet Kara Yolları ekibi istim listinde bekliyor. Hemen bir Kurultay toplanıyor. Kara Yolları mühendisleri diyorlar ki: «Kuşadasından Dip buruna, yol yok. Ama siz, sizin geldiğinizi duyduk. Hemen işe giriştik. Size bütün kıyıyı bereketli topraklara bağlayacak 40 kilometrelik yol yapmaya giriştik. Yolu, üç ayda şipsak bitireceğiz. biraz beklemeniz gerek...» «Nasıl bekleyeceğiz? Üç ay isten oturuz.» Demeye kaanıyor. Balıkçı yurttaşlar söze karışıyorlar: «Biz.» diyorlar, «Kuşadalı 300 balıkçıyız. Dipburun bura dan 18 mildir. Balığı aıp oralara kürek çekerek gideriz. Eger bize de bir köy kurarsanız, sizi istediğiniz vere, kayıklarımızla, takalarımızla, küçük motorlarımızla taşırız.» Kurultay'da bir sevinç, bir alkış dalgası ortalgı kaplıyor: «Hay hay! Ne demek! Siz balıkçı kardeşlerimize de elbette bir köy kurarsınız.» diyoruz. Alıyor sözü bölgenin topraksız kişileri: «Biz, bu toprakları çok eskiden biliriz. Ama yolsuzluktan bir türlü aşamadık oralara. Devlet eskiden beri de lince zeytinlikleri aşlıyanlara tapu verir. Bir türlü gidemiyoruz. Yol yok, iz yok. Bu topraklarda bizim de hakkımız var. Biz de geleceğiz!»

Kurultay'da yine bir sevinç dalgası esiyor. Millet, «Elbette, elbette sizlerin de hakkı var. Buyurun gelin!» diye bağırıyor. Tarım uzmanları, «Herkesi yetecek toprak var.» diyorlar.

Kurultay, hazırlık görmeye karar veriyor. Samsun dağlarının eteklerindeki bereketli topraklara denizden göç başlıyor. Balıkçılar, hepimizi bu kıyılara taşıyorlar... Ziraat Bankası memurları, «İstediğiniz ka dıre para.» diyorlar, «müstahsil hale gelin ve ödersiniz...»

Balıklıköy,

Defneliköy

Önce, adı Küçük Kalamaki olan bir köyü çıkarıyor. İstiklâl Savaşından önce bu köyün burasının adı. Samsunların çam ve söğütlerinden eteklerine doğru Harup (Samsun), Defne ormanları inmekte. Samsun samsunlarına danışıp, burada Defne köyü kuruyoruz. Elli evlik bir köy. Yer yerden herman aralarında bir kooperatif kuruyoruz. Baharın yapmaya girişiyorlar. Samsun samsunlarını timara başlıyorlar. Def

Yazımızda sözü geçen toprakların gelecekteki durumu

nelikleri çalidan, gereksiz otlardan kurtarıyorlar. Bir de iskele kuruyoruz denize doğru. Kara yolu ile, deniz yolu ile, Kooperatifimiz eli ile harup ve defne yapıklarını Kuşadası limanına yollayacağız. Oradan da dış memleketlere ihraç edeceğiz. Dağlar dağlar boyunca narup var, defne var. Tohumu para, yaprağı para defne... Bu işten geri kalan vaktimizde, Devletin Orman İşletmesinde çalışacağız... Ürünümüzü kooperatifimizin eliyle satacağız...

100 evlik bir köy daha kuruyoruz Defneliköy'ün on kilometre ötesinde. Buranın da eski adı Büyük Kalamaki. Bu köyümüz de harup, defne işi yapacak. Ama Türkiye'nin vaktiyle olduğu gibi, en nefis Bal'ları nı verecek. Binlerce kovan kuracağız. Yüz binlerce olacak arılarımız... E. Ne olur bu köyün adı? Balıklıköy! Arı uzmanı, defne ve harup uzmanı oir arımcı arkadaşları bu iki köye bırakıyoruz.

Zeytinlik

ve Üzümlüköy

Geçiyoruz bu yerlerden zeytin yetiştirme hevesli, bağ yetiştirme hevesli yurttaşlarla eski adı Uyasaga olan kıyıya geliyoruz. Sisam adasına bakan bu kıyıda, tatlı meyilli tepelikler var. Üzerleri bu tepeliklerin, binlerle delice zeytin ağacı dolu. Hemen Zeytinlik adı ile bir köy kuruyoruz. Kooperatifini kuruyoruz. Zeytin uzmanı bir tarımcı arkadaşla yurttaşlar kolaları sıvayıp hemen işe girişiyorlar. Ağaçları timara, aşlamaya başlıyorlar. De nize bakan çıplak tepeliklere çapa kürek girişiyor, çalıları çırpıları, fundalıkları açıyor, kazıyor, asmaları dikiyoruz. Üzümlü köy adıyla bir köy daha kuruyoruz. Biz, bu işlerle uğraşırken, İstanbul Boğazı kadar (Dar boğazdan,) karşından Sisam adasından, Yunanlı komşularımız bize hoşgel dine koşuyorlar. Birer acı kahvemizi içtikten, hatır soruduktan sonra, sizlerden bir ricamız var.» diyorlar, «Su gördüğümüz bizim Sisam adası, kayalıktır. Vaktiyle bu ada sizdeyken biz, bu kıyılardan bereketli toprakları salla, gemilerle taşıyıp, kayaları mızın arasını doldurup bağ yetiştirdik. Uzun yıllardan beri bu topraklar artık gücünü yitirdi. Aman ne olursunuz bize biraz cık daha toprak verin!» Karşılık veriyoruz. Bu iş Devletimizin, Hükümetimizin ve de Tarım uzmanlarımızın işidir. Onların izini gerek. Eger artık toprağımız olursa, için siz komşularımıza vermeyelim?» Teşekkür ediyorlar, «Artık topraklara razıyız, bizi unutmayın!» diyorlar.

Zeytinlik ve Üzümlüköy'ü kurduktan sonra geçiyoruz efendim Dipburun'a.

Dumanlıköy

Dipburun'u dolanınca Sisam adası aramızda kalıyor, Sisam'la Anadolu arasında ki Darboğaz'dan çıkmış oluyoruz. Sağımız açık Ege denizi. Solumuzda küçük küçük köyleri ile tatlı meyilli, bereketli topraklı tepelikler. Dipburun adı ile anılan topraklar

bunlar. Beş kilometre ötede, Samsun dağlarının göbeğine doğru uzanan eski adı «Nero» olan yemyeşil bir vadi var. Buraları gören topraksız köylü yurttaşlar, sevinç göz yaşları döküyorlar. «Biz, buradaki delice zeytinleri timar eder açılırız. Bu geniş, bereketli topraklarda bütün yetiştiririz!» diye bağırıyorlar. Hemen kolları sıvayıp Dumanlıköy'ü kuruyoruz. Çapa, kürek, saban, çift girilip, fundalıkları açıyoruz. Bu köyümüz çok çok büyük bir köy oluyor. Çünkü bura daki topraklar çok geniş, çok bereketli. Tütün ekiminden geri kalacak vaktimizde bütün yıl boş oturmak yok. Daha yüksek tepefer, palamut dolu. Bol bol palamut toplayıp satacağız. Burada da kooperatiflerimizi kuruyoruz.

Balıklıköy

Bütün topraksız yurttaşlar böylece yerleştikten, işlerine güçlerine sarıldıktan sonra, iş 300 kişilik balıkçı yurttaşların köyünü kurmaya gelip dayanıyor.

Balıkçı

300 balıkçı, çoluk çocuğu ile ediyor 1000'den fazla işçi. Dumanlıköy'ün altbaşın da, deniz kenarında bir köy kuruyor, adı na da (Balıklıköy) diyoruz. İskelesini, limanını şipsak yapıyoruz. Balık uzmanı arkadaş, «Bize burada bir de küçük balık konserveleri fabrikası gerek.» diyor. Bankacılar, hemen

Harvard'dan sonra Stanford Üniver - sitesine hocalık yapan tanınmış Ameri - kalı iktisatçı Profesör Paul M. Sweezy'nin Küba'da yaptığı bir konuşmayı ya - yınıyoruz. Sweezy, konuşmasında, az gelişmiş ülkelerin plânlama konusunda karşılaştıkları temel meseleleri inceli - yor. Yazıyı okuduktan sonra, bizim plân - lama denememizin eksiklikleri daha iyi anlaşılacaktır. Sweezy, özel teşeb - büsün plânlamadaki rolünü şöyle ifâde ediyor: «Bir ülke plânlamaya karar ver - dikten sonra, plân ile özel sektör arasın - daki münasebetleri idare eden açık ve teferruatlı kaideler tesis etmelidir. Eğer özel sektör plâna uymaya muktedir ve

istekli değilse, devletleştirilmelidir. Bu - nu yapmayı reddetmek, sorumluluktan sıyrılarak bir plânlama komedyası oy - namak demektir. Gerçekten de, plânla - ma arzusu gösteren bâzı kapitalist ül - keler de bunlar olmuştur.

Şahsen, özel sektörün tehlike arz et - mediğine inanmış olmama rağmen, özel teşebbüse karşı amme teşebbüsünü sa - vunan biriyim. Sebebi, istihsal vâsıtala - rında özel mülkiyetin siyasî ve ahlâkî çöküntünün devamlı kaynağı olduğuna inanmış bulunmamdır. Gerçek hürriye - tin, kardeşliğin ve eşitliğin hüküm sür - düğü bir topluluk, bazılarının diğerleri - ni istismar etmesiyle mümkün değildir.»

İktisadî Plânlama

Prof Paul M. Sweezy-Çeviren: Ergun Türkcan

Önce şu soruyu soralım: Niçin geri kalmış ülkeler bugün, iktisadî plânlamayla bu kadar ilgilidirler? Herşeyden önce, Batı Avrupa ve Ame - rika Birleşik Devletleri yüksek bir endüst - ri seviyesi ve iktisadî gelişmeye plânsız erişmişlerdir. Niçin onların yolu bugün ta - kip edilmiyor?

Bu öyle karışık bir sualdir ki, münha - sıran hiç bir kısa cevap tatmin edici ola - maz. Fakat muhakkak ki meselelerin ne can - alıcı noktası, ileri kapitalist ülkelerin ikti - sadî gelişmesinin, esasen bugün bile iyice anlaşılabilmiş bir oluşum sonucunda. Ba - tı Avrupa feodalizminin yıkılmasıyla az veya çok kendiliğinden beliren bir sanayi burjuvazisinin eseri idiğudur. Burjuvazi derebeylerin muhalefetine yenerek toplu - mun üstün sınıfı haline geldi. Bu sınıf dev - leti kontrol etti köylü ve işçi sınıflarını meydana getirdi. Böylece sermaye birikimi araçlarını elde etti ve daha sonra memle - ketlerinde endüstriyi kurdu.

Şimdi böyle bir oluşum, sanayileşmek için gerekli ölçüde olsa da imkânsızdır. Se - bebi, iktisadî gelişmesini tamamlamış ileri sanayiye sahip, kapitalist ülkeler burjuvazi sinin, diğer ülkelerde kuvvetli bir burjuva - zi meydana gelmesini istememesi ve dola - yıyla da bu oluşumu önleyen kuvvete da - yan bir münasebet tesis etmiş olması - dır. Bu emperyalizm dediğimiz olayın özü ve ta kendisidir.

Tabii, söylediklerimiz az gelişmiş ül - kelerde burjuvazi diye bir şey olmadığı mâ - nâna gelmez. Buralarda, sermaye terakü - mülü ticaret, ödünç verme, emtia ve gay - ri menkul spekülasyonu gibi iktisadî saha - lara akitma temayülü gösteren fakat bu ül - keleri sanayileştirmek için çok zayıf kalan bir burjuva sınıfı vardır. Teşhis böyle ol - duğuna göre, az gelişmiş ülkeleri sanayileş - tirme görevi burjuvaziden çok diğer bazı müessir kuvvetlere düşer. Bu kuvvetin de yalnız devlet olabileceği aşikârdır.

İster istemez plânlama problemini or - taya koyan bu gerçekçi bilmece bize çok önemlidir. Burjuvazi rekabet eden bir sli - rü fert ve teşebbüs vasıtasıyla hareket eder. Bunlardan hiç biri bütün bir iktisadın geli - me istikametine kat'î olarak tesir edecek kadar geniş değildir. Bu şartlar altında plân diye bir şey meydana gelmez. Burju - vazî devletin kontrolünü bıraktığı zaman bir çok insan yerine tek bir ünite karar ve ren kudret haline gelir; faaliyetin plânlama meselesinde kaçınılmaz bir şekilde kendi görüşünü ortaya koyar. Plânlama iyi veya kötü, başarılı veya başarısız olabi - lir; mesela, hangi çeşitten olursa olsun plân yapma zaruretinin ortaya çıktığıdır. Zanne - dersem, yukarıdaki izahat, plânlamanın bir parça ideolojisiyle ilgili olduğunu göste - riyor. Çeşitli karakterlerdeki rejimler, eko - nomiyi geliştirmeye görevini benimser benim - semez kaçınılmaz bir şekilde ideolojinin

inde oluyolar. Az gelişmiş ülkelerde, bu gün, iktisadî gelişme ve plânlama «Siyam - lı fikirler» gibi birbirine bağlıdır ve aslın - da plânlama problemleri iktisadî gelişme - ni problemleridir.

Bu problemler nelerdir?

Binlerce problem arasından en önem - li bazılarını çift cepheli olarak tasnif et - tik :

- Plânlamanın iktisadî cephesi — Siyasî cephesi
- Tasarrufun harekete getirilmesi — Yatırılması
- Plânın formüle edilmesi — Uy - gulanması
- Hakiki terimlerle plânlama — Mali terimlerle plânlama
- Kısa çevre plânlaması — Uzun devre plânlaması

Bu çift cepheli problemler diyalektik karşıtlar olsun diye yahut dinamik oluşu - mun varlığı hakkında fikir vermek için dü - şünülmemiştir. Basit sebebi şemanın açık - lamasına uygun olmasındır.

(a) PLÂNLAMANIN İKTİSADİ CEPHESİ — SİYASİ CEPHESİ:

Siyasî cepheyi hesaba katmayan gö - rüşlerin ciddi bir eksikliği olduğuna inan - yorum. Çünkü bir plân yalnız iktisadî ted - bir ve direktiflerin bir tertibi değildir. O bir memleket halkının ekonomisini geliştir - me iradesinin müşahhas ifadesi, kendileri ve çocukları için daha iyi bir hayat ümit ve ihtirasının vucut bulduğu şekildedir; öyle olmalıdır. O böylece gevrek ve enerjileri ha - rekete getirip, bir noktada teklif olmalı - rına yardım edebilir. Teşvik edici müessir bir kudret haline gelebilir. Bu rolü oynaya - bilmek için bir yandan cesur ve hayalpe - rest, bir yandan da gerçekçi olmalıdır. Eğer cüreti noksansa halkı gevrek getirmeyi başaramayacaktır; gerçekçi değilse onları aldatmış olacaktır.

Bir plânın siyasî potansiyelini daha iyi belirtebilmek için Çin misâlini zikredebili - rim. Çin ihtilâli tarihin en büyük yüke - lişlerinden biri olmuş ve Çin halkını çok gelişmiş, kuvvet sahibi bir millet haline getirecek yola sıkıca yerleştirmiştir. Hiç gübesiz bu oluşumda, hem çok ileri hedef lere sahip, hem de dikkati çekecek derece de gerçekçi olan plânın ilânı büyük önemi olan müspet bir faktördür. Bu çeşit plân - lama, bir harbin zafer neçesi bitmeden, uzun müddet halkın heyecanını devam et - tirme gibidir.

Tersi de, daha ziyade millievazi plân - lara sahip Hindistan örneğinde olduğu gi - bi, köklü değişimler talep edilmediği için, halkın hayal kudretine hükmetmek, onla - rı büyük gayret ve faaliyetlere itmek ba - kımından başarı sağlamadı.

(b) TASARRUFUN HAREKETE GETİRİLMESİ — YATIRILMASI :

Bunların iktisadî plânlamanın iki ana görevi olduğu söylenebilir. Açık sebepler den dolayı, biz onları ayırıyoruz; hakikatte ise son derece sıkı münasebetleri vardır. Çünkü işin ta başında, yatırım modeli hasılayı ve dolayısıyla yatırım için ne ka - dar tasarrufun elverişli olduğunu tayinde rol oynar.

Tasarrufu harekete getirmenin iki mâ - nâsı var; Birincisi, istihsalı mümkün oldu - ğu kadar genişletmek ikincisi, yekün istih - salın ne kadarının yatırıma sevk edileceği ne karar vermek. İstihsal, âdil kaynakları çalıştırma, israf ve ehliyetizliği defetme, islah edilmiş istihsal metodlarını gösterme gibi tedbirlerle çoğaltır. Bunların temel he - deflerden olduğunu uzun boyut anlatmağa lüzum yok.

Astı, yekün istihsalın ne kadarının ya - tırıma sevk edileceği hakkındaki karar, belki de bütün plânlamanın anahtar ka - rarıdır. (Yatırıma ilim ve teknik persone - lin eğitilmesini de kapsayan bir terim ola - rak kullanıyorum.) Zannederseniz, gelişme miş bir ülkeye, genel olarak, yatırımın âza - mi olması prensibinin yol gösterdiğinde bir güphe yoktur. Başka bir deyimle, istih - lâl tesiri istihsale zarar vermeyecek kadar uzun bir zaman bir seviyede sabit tutulma - lı, hattâ azaltılmaldır; geri kalan sosyal hasıların tamamı yatırıma mahdud. Bu ancak genel bir prensip olarak kabul edilmeli, tatbikatta yatırım seviyesini, tayinde bazı gayri iktisadî faktörler göz önünde tutulma - lıdır. İki tane gayri iktisadî faktöre işaret edeceğim her ikisi de Küba misâlinde bü - yük bir önemi haizdir. Birincisi, ihtilâlin siyasî temellerini kuvvetlendirmek amacy - la, bazı halk tabakaları ve sınıfların ha - yat standartlarını dikte değer islahatın ba - şarıldığına inanıyorum. İkincisi, siyasî sebep - lerden ötürü tedbirsiz bir hareket sayılsa bile, bilhassa burjuvazi ve iş aristokrasisi nin istihlâk fazlalıklarının süratle azaltmak - tır. Her iki sebepten dolayı, yatırım sevi - yesi, haklı olarak, salt iktisadî görüşün dan mümkün olabilecek seviyenin altında meydana gelebilir.

Parzedelim ki, yatırım seviyesine uyan bir karar alındı ve yatırım için gereken tasarruf miktarı biliniyor. Bu sektörlerle nasıl dağıtılacak? Tabii dağıtım işi plânla - manın temel sorularından biridir ve ikti - sadî gelişme problemleriyle ilgilenen ikti - sadîler tarafından çok tartışılır.

Önce, tasarruf dağılımının birçok al

ternatifler arasında bir tercih yapmak mâ - nasına geldiğini akılda tutmak gerekir. Ter - cihler rejimin ortaya çıkardığı öncelikler derecesine göre malûmsa, plâncılar bu işi rasyonel bir şekilde yapabilirler. Çok şü - kürlü bu problem, özellikle Küba gibi, her şeyin gerçek iktisadî bağımsızlığa kavuş - mak görevine nazaran ikinci derecede kal - dığı ülkelerde, gelişmenin ilk devrelerinde büyük güçlükler arzemez. Aynı şekilde bir talih eseri olarak, iktisadî bağımsızlığa erişmek halkın en çok arzu ettiği hedefler olan sanayileşme ve farklılaşmağa ihtiyaç gösterir.

Bu öncelikler göstergesine rağmen ya - pılacak bir sürü güç seçim vardır. Meselâ, mümkün olduğu kadar ithal malları yer - li ne dahilde istihsal edilen malları ikâme et - mek gerekir. Yüzerce mal ithâl ediyor. Hangileri için ithâlât yerine, ikâme malla - rı istihsal edilmelidir? İstihsal hangi me - totlarla olmalıdır? Bu sualleri cevaplandı - rırken aşağıdaki noktalar dikkate alınmalı - dır: Ham madde imkânı, kullanılmayan müstahsil kaynaklar, ithâl malları yerine ikâme edilen malların istihsalı için muht - taç olunan ithâlât gereken makine miktarı, ithâl malları yerine ikâme malları ne sî - retle istihsal miktarına ilâve edilebilir?.. v.s. İlâve ettiğimiz bu birkaç mülahazadan sonra diğer bir dağıtım kriterine dokuna - lım.

Bazı iktisatçılar kâ r lılı ğ ın, tasarrufun nasıl dağıtılacağı hakkında bir ölçü olması gerektiğini söylüyorlar. Mese - lâ, her hangi bir endüstride, bir monopol arzı tahdit edip, yüksek fiyat tespit ediyor sa — ve dolayısıyla da bu yüzden büyük bir kâr yapıyor — bu iktisatçılar, plânın, en geniş yatırımı bu sahaya temin etmesi gerektiğini söyleyeceklerdir. Ben bu düşün - ceye katılmıyorum. Bahis konusu endüst - ri gerekli olmayan lüks mallar istihsal ede - bilir veya başka bir yerde ihtiyaç duyulan geniş miqyasta makine ve teçhizat kullana - bilir. Bu örnekte olduğu gibi istihsalın tah - didi ve yüksek fiyatlar idame ettireceği devlet başka bir usûle — meselâ vergile - me, millileştirme gibi — monopolde elde edilen kâr meselesiyle meşgul olmalıdır.

Lütfen yanlış anlaşılmasın. Ben, fiyat ve kâr mekanizmasının yatırımın plânlan - masında hiç bir rol oynamayacağını iddia etmiyorum. Böyle bir hükümün son derece yanlış olduğuna inanırım. Tabii istihsal et - tiğimiz her şeyin maliyetini bilmek çok önemlidir. Bu amaçla, hiç bir şey, size, en azından çeşitli malların nisbî nedretini ve farklı kalitelereki işgüçlerinin nisbî müs - tahilliyetlerinin takribî bir ölçüsünü veren, ücret ve fiyat sistemi yerine ikâme oluna - maz. Fakat bu, kat'iyetle bütün istihsalın maliyet ve fiyatın eşit olduğu noktaya itil - mesi gerektiğini göstermez. İktisadî geli - me gerekliliğini ihtiva eden sosyal refah

Artık devletçilik yetmez

A.P. nin 4 Eylülde yapılan Grup toplantısında, sayın A.P. H'leri sevinçten çılgına döndüren bir müjde verilmiştir. Bu müjde şudur:

— Türkiye'de Devletçilik artık öl müştür!

Müjdecî Tahsin Demiray'dır. Bu mutlu olayın A.P. nin yakın iştirakiyle başarıldığını açıklayan Tahsin Demiray, Türkiye'de Devletçiliğin nasıl öldüğünü, daha doğrusu nasıl öldürüldüğünü de hikâye etmiştir. Meğer Devletçiliğin ölü mü şöyle olmuş:

Sayın Tahsin Demiray'a göre Türk Devletçiliğinin öldüğü yer, İstanbul'da, Yeşiköyde lüks Çınar Oteli'dir. Bu otel de, her gelen özel bankacılarımızla sayın tüccarlarımız, Avrupalıdan, Asyadan, Afrikadan, Amerikadan çağırıldıkları uzmanların önünde zavallı Türk Devletçiliğini teşrih masasına yatırmışlar. Zaten 1950—1960 arasında kanama olmadık mikroplar ignelenen bu uyandırılmış, kan süzülürmüş ve sahipsizleştirilmiş Türk devletçiliğine basmışlar neşterleri. Za valının sesi bile çıkmamış. Türkü, Ame rikalı, Afrikalı, Asyalı, bu sahipsiz kadavrayı didik didik etmişler.

Sonra Tahsin Demiray, bu otelden kalkmış. Ucağa atlanmış. Ankaraya koşmuş. A.P. Grubu karşısına çıkmış ve müjdeyi vermiş:

— Türk Devletçiliği, artık ölmüş tür! Hem de A.P. nin yakınlığı ile ve ben orada, Devletçilik son nefesini verin cepe kadar bulundum...

Ne diyelim. Allah rahmet eylesin! Zavallı Devletçilik, Atatürk'ün elinde doğdu. K'ilerin elinde öldü!

Fakat insanın şarlatan bazı düşün celeri var: Pekiyi, haydi bizim becerikli özel bankacılarımızla müteğabbis tüccarlarımız, kaynağı belli olmayan masrafları ve bunların kaba rık döviz karşılıklarını bir yerlerden bu larak Amerikadan, Avrupalıdan, Asyadan, Afrikadan ya yaman uzmanları toplayıp Türkiye'ye getirdiler. Bunlar Yeşiköyde neaktan indiler. Herbirini özel teşebbüsün önderleri, genel müdürleri, sekre terleri karşıladılar. Hepsi de saygılar, sevgiler içinde Çınar oteli daireslerine nâzil oldular. O gece yediler, içtiler, eğ lendiler. Ertesi gün buyur edildiler Türk Devletçiliğinin öldüğüne rapor vermek için. Tabii bu sırayı Sayın Tahsin De miray'ın tebliğine göre tertipliyoruz.

Her ne ise, yabancı uzmanlar Türk ekonomisinin üstüne çullandılar. Fakat acaba nasıl oluyor da, bu uzmanlar bir gece içinde, bizim tarihimizi, yakın ge lismelerimizi, milli mücadelemizi, bütün dünyadan tek kurus sermaye yardımı görmeyen 1922—1929 Türkvesini 1929 dünya iktisat buhranının, bizim zaten ölmüş ekonomimizi nasıl daha mahvet tirdi, hülâsa Atatürk'ü Devletçiliğe mee bur eden tarihî, siyasî, iktisadî zorunluk ları hemen öğrenmiş oluverdiler. Bu Devletçiliğin şartlarını, zaruretlarını, Türkiye'ye verdiklerini ve verebilecek

Şirket Süreyya AYDEMİR

lerini nasıl hemen bildi? Çünkü kü Türkiye'de Devletçilik ne iyi, ne de fena olduğu için değil, zaruri olduğu için el atılmış bir Ergenekon geçididir. Milli kurtuluş hareketimizin, tipki milli istiklâl savaşı gibi bir iktisadî ölüm—kalım çabasıdır.

Adına özel teşebbüsün iktisadî araş tırma, yahut tetkik merkezi gibi isimler verilen, maliyeti açıklanmayan, fakat yalnız önderleri ve idarecileri bilinen bir grubun, Çınar Oteli'nde tertip ettiği toplantıları biz, izleyebildiğimiz kadar izledik. Buraya katılan uzmanlara önce sunu tekrar edelim: Türkiye'de Devlet çilik bir işletme ekonomisi meselesi de ğildir. İşletme ekonomisi, işletmelerin organizasyon ve teknik işletme problemlerini inceleyen bir nevi muhasebe bil gisidir. N'ekim bütün Devlet işletmele rimizde, hem de, vaktiyle İsvicreli uz manlara yaptırılan semalar içinde tai bik olunur. Bu tatbikatta, kontabilite, produktivite, rantabilite hesapları yapı lır ve bütün Devlet işletmelerinde yürü tülür.

Ama Devletçilik anlamı bir işletme anlamı değildir. O bir sosyal siyaset, bir rejim meselesidir. Bu siyaseti tayin eden, tarihi zarurettir. Biz tarihi za ruretlarin zoruyla devletçi olduk. Eğer Atatürk Türkiye'de Devletçi olmasaydı, aç, çıplak ve ulaştırmasız kalırdı. İnö nünün vaktiyle Kadro derecesinde ve «Devletçiliğimin vasfı» başlıklı yazınra daha ilk cümlesinde ifade ettiği gibi, Türk Devletçiliği her geyden evvel bir savunma meselesidir. Yani Türkiye'de Devletçilik, bizim tarihî gelişme'mizin bir safhasıdır, tarihimizin bir parçasıdır.

Kaldı ki onu öldürmek veya dirilt mek gibi meselelerde de Çınar oteli yâ ranı, herhalde biraz keyifli zamanların da ve acele, karar vermiş olacaklar. Ön ce sunu söyleyelim: Türkiye'de Devlet iş letmeciliğini bozan, soysuzlaştırın, onun kanına zehirli mikroplar igneleyen, ona bir seçim, bir geçim vasıtası kılan, şimdi A.P. nin mirasçısı olduğu 1950—1960 dev ri, yani D.P. iktidarudur. Adnan Mende res'in, çabuk karar vermek, büyük inşa işlerine girişebilmek gibi vasıflarını plânlı bir yola yönetecek yerde, onun gizli ihâleler, diletiğine ihâleler yoluna sürükleyenlerin henüz görülmemiş he sapları vardır. Ondan evvel Devlet işlet meleri siyaset dışıydı. Kârli çalışıyordu. İyi teşkilatlanmıştı. Devlet bütçesine yük olmuyordu. Bütün Türkiye'de hizzat özel teşebbüs için de bir mektep vazife sini görmesi emrolanmışta Usta işçiler yetiştirmek, usta büro uzmanları mu hasebeciler yetiştirmek, teknik eleman ları, mühendisleri yetiştirmek için kad rolarını ihtiyaçtan fazla şişiriyor ve bu ralardan çekilen mütehasıs işgücü, özel sanayiın canlı sermayesini teşkil ediyor

du.

1950—1960 yağmasında da bu işlet meler bütün enflasyon sanayine eleman vermişlerdir. Eğer devlet işletmeciliği olmasaydı özel sanayi ve ticaret şirket leri mütehasıs organizatörler bulamaz dı. Şimdi Çınar Oteli'nde Devletçiliğin ölümüne karar veren özel bankacıların, özel sanayi başkanlarının, özel şirketler önderlerinin yüzde 90'ı Devlet işletme lerinin yetiştirdiği vefasız evlâtlarıdır.

Türkiye'de Devlet işletmeciliği Dev raldığımız Türkiye harabesi ortasında bir işletme yerinin, bir fabrikanın, parkları, havuzları, kulüpleri, gazi noları, bahçelievleri, yeşil siteler, mektepleri, hastahaneleri ile bir cen net ş e h i r olması gerektiğinin mi silanı vermiştir. Türkiye'ye iyi işletme, ucuz maliyet, iyi kalite, halk menfaasına fiyat teşekkülü, sosyal yardımı, ve daha burada sayamayacağımız binbir üstünlük Devlet işletmeleri eliyle girmiştir. Dev let işletmelerinin pahalı çalıştığı teker lemeleri ise aslında bir masaldır. Soysuz laştırılmamış devlet işletmesi ucuz, kall teli ve kârli çalışır. Bundan başka Dev lete aldığımızdan çok veren olurdur. De mirayın A.P. toplantısına verdiği rakam lar yanlış. Bu sayın zat, yalnız Sümer bankası E'bankın Devlet bütçesine sene de 400 milyon vergi ödediğini ve bunun için de ona söre kazandığını açıklasa ya?

Eğer Devlet işletmeleri olmasaydı İkinci Dünya Savaşında, tekrar Birinci Dünya Savaşındaki sefâletli yasadık. Devlet işletmeleri Demokrat partive za rarsız devredildi. Bu işletmeler genel olarak kârli, verimliydi. Ama 1950—60 arasında, yani Sümerbank, E'tibank Ge nel Müdürlerinin Vatan Cepheleri Baş kanları haline getirildikleri devirlerde acayip şeyler oldu. Meselâ bir özel seker veya çimento fabrikasının ana sermayesi devlet işletmelerince teşhüh edilcek, özel sermaye buna lâf olsun diye biraz taahhütlerde bulunacak, ama o taahhüt lerini de yerine getirmeyecek. Fakat iş olun bitince, il, ocak, bucağın başkanları işletmeyi ele alıp, alımdan satımdan tesis ten, tsmirden bu kuruluşları yivecekler, zararları bozacaklar. Ama devrin usulü malûm: Zarar devlete, kâr il, ocak, bu cak başkanına!

Havir haylar hayır! Çınar Oteli'nde ye diğiniz içtiğiniz sizin olsun! Ama Devlet çilik bahsinde söz, yalnız sizin değildir. Dün de, bugün de, yarın da bu dâvanın, hem de hükümetlerin onu yüzüstü bırak masına rağmen savunucuları oldu, ola caktır da. Evet C.H.P. 1945 — 1950 arasındaki davranış, programları hasır altı etmek, yeni teşebbüsleri önlemek, sanayide, işletmede, bankacılıkta ve her alanda yıllarca gözünü dökülerek hazır lanan, yabancı ülkelerde, yabancı konsul tasyon müesseselerinin tetkiklerinden ge çirilmiş hazırlıkları uyutmak suretiyle

hem D.P. devrine zemin hazırlamış, hem bu halleri ile DP. nin suç ortağı olmuştur.

27 Mayıs'tan sonra ise, işletmelerde par tizanlık vesile edilerek devlet işletmeleri hareketsizliğe mahkûm kılınmıştır. Her türlü teşebbüs kabiliyetlerinden tecrid edilmişlerdir. Ama bütün bunlar, Türki yede Devletçiliğin ölümü demek olamaz. Hele onun mirasını paylaşmaya girmek için yerli ve yabancı uzmanlara Ankara da tetkik raporları hazırlatanların bu te şebbüslerinde daima karşısında olacağız. Devletin kârli işletmelerini özel teşebbüs se satmaya D.P. de iktidara gelince karar vermiş ve ise girmişti. Ama buna cesa ret edilebildi mi? Hatta D.P. yıkılırken, getirdiği bütün işletme, ihale ve idare soysuzluklarına rağmen Devlet işletme leri azalmamış armıştı...

Şimdi de, Devletçiliğin Çınar Otelin de öldürüldüğünün müjdelendiği bugün lerde bizim de bazı sözlerimiz var:

Devletçilik, ne ölmüş, ne öldü rülmüştür. Yalnız, 1954 — 1956 ara sında ihmal ve inkâr edilmiştir. 1950—1960 arasında soysuzlaştırıl mıştır. 27 Mayıs'tan sonra uyandırıl mıştır. Şimdi ise, kansız, hastadır. Ama yaşamaktadır.

Buğün Devlet sektöründe 50 mill yarık bir yarık yatıyor. Eğer Çınar Oteli'ndeki mâcera heberini elledi zan nedio sevinenler, Devlet Plânına Teskilâtını yıkmasa, 5 yıllık plânı da soysuzlaştırmazlarsa 1967 sonunda bu yarık bir misli artacaktır.

Fakat artık eski Devletçilik yet mez! Bugünkü Devletçilik artık köfl değil. Mevcut Devletçilik, Atatürk, imtiazsız sınıfsız bir millet yaratmak maksadına elverişli. Olmadı. Sadece bir iktisadî Devlet işletmeciliği ola rak kaldı ve binbir engellemeye rağmen çok şeyler yaptı.

Fakat bundan sonra istediğimizi, Anayasamızın Sosyal Devlet ilkesine bağlı kalarak, A dan Z ye kadar, Tür kivenin sivası, iktisadî ve sosyal niza mını, milletinin hayrını ve vatanını temsil eden DEVLET'in tanzim, idare ve murakabesinde nizamlamaktır.

Bundan sonra, devletçilik her şsha yı içine alacaktır. Bu yeni, milliyetel, Atatürkçü, istiklâlci bir nizamdır. Bulâ sa artık devletçilik, yalnız bir iktisadî devlet işletmeciliği değil. Özel teşebbüse yer vermekle beraber milli hayrın her sahasını içine alan bir sosyal nizam olma lıdır. İşte T ü r k s o s y a l i z m i budur. Ya fikir, ya hizmet, ya emek cep hesinde yer alan yeni, dinç ve mücade leci nesil bunu basacaktır. Çağımızın gelişmesi ve zaruretları bunu emredi yor.

FAY KIRBY

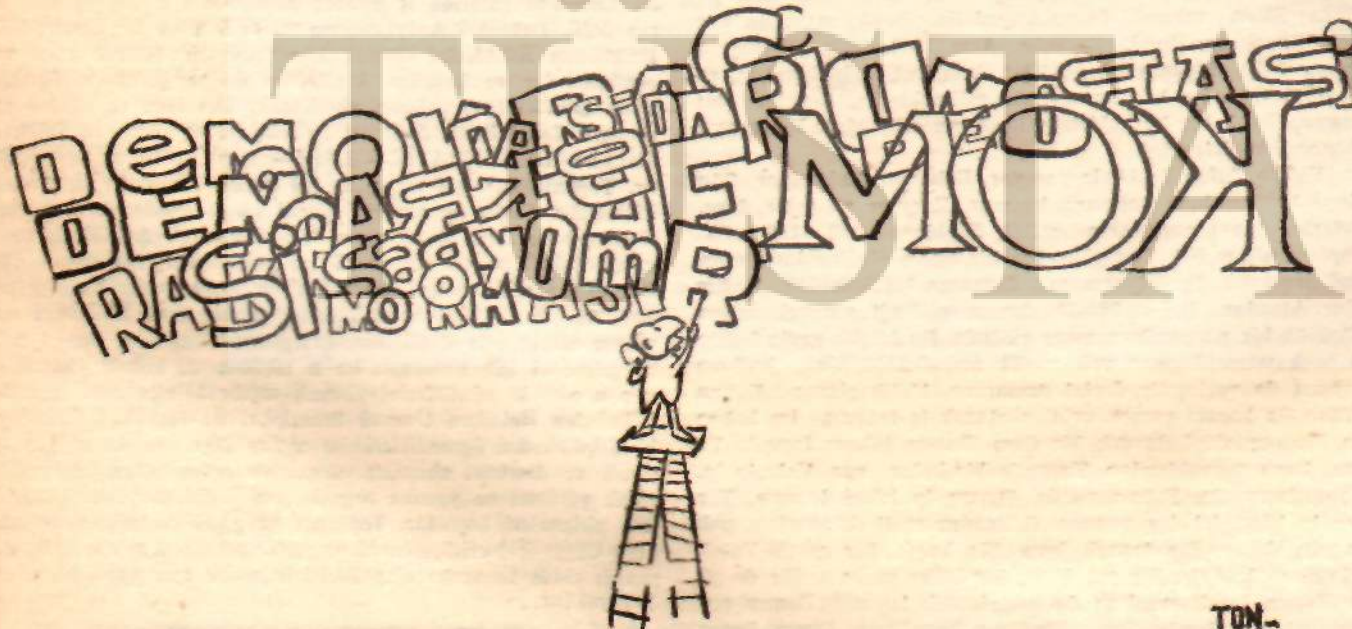
TÜRKİYEDE KÖY ENSTİTÜLERİ

Köy Enstitülerinin kuruluş, işleyiş ve yıkılışı. Bu konudaki en geniş inceleme. Amerikalı eğitimci.

«Komatizmi benimsemiş görünen birçok kimselerin gösterdikleri kararsızlık, korkaklık, kendi çıkarını koruma eğilimleri. Türk olan herşeyin en Türkü, yerli olan herşeyin en yerlisi bir eseri, kökü dışarıda ve toplum yâreısı olarak gösteren hilebazlara müthiş kolaylık hazırlamış buna birçok vatandaşın gö zü bağlı inanmalarına sebep olmuştur.» diyor.

Bu kitabı mutlaka okuyun

İMECE yayınları 2.390 sayfa. 15 lira P. K. 373 — Ankara adresinden ödemeli istenebilir. YÜN—887

Bir öğretmen konuşuyor

Versin Ticaret Lisesi Edebiyat Öğretmeni Numan Kartal, öğretmenliğinin ilk yılında karşılaştığı olayları açıklıyor

Gericiler yönünden geçen bir yılın öyküsü

Kişiliğini yaşatan ümitler derler: Doğru. Hele ön rümdün baharında olanlar için ümit; hayatın kaynağı. Bin dokuz yüz altmış bir yılı geçmişi ahlî Getirecek, gelecekte ne bersiz umut yılım. Yeni öğretmeyim. Kaşıkımda kışmetim, Gazî antep Ticaret Lisesi Edebiyat Erupı dersleri öğretmenliği.

Epiktetos'un kandilerine gidiyorum

I - Yoldayım. Usumu geldi, iki bin şu kadar yılın ardından hâlâ ışığını veren Hiyeropolisli Kılı Epiktetos'un Kandili. Ya benim kandillerim... Daha nice iki bin yılların ışığı olacak gazî şehrimin zin, gazî çocukları ve ben olanın öğretmeni diye düşündüm. Düş güzel geçirdi; o da geçti. Çocuklarımızın bağında, orta kısmının son sınıfında dersimi veriyorum. İlk dersim, Atan'nın, «Ey Türk Gençliği isimli söyleyiş konusunu. Dikketle, vatanın uğrayabileceği tehlikeleri sıraladık. Sonra bir soru: - Çocuklar, vatanımız, sırala düğünüz tehlikelerden hangisine ve ne zaman düğünüz, bizi kim kurtarmıştır? Parmaklar, iki kişiye söz. Bunlar Hayri Aslan, Hayri Göl v. s. isimli öğrenciler. Karşılıklı şu: - Atatürk gününde düğünüzür. Atatürk, bir diktatördür. Kazansız adam kestirdi. Bizi Saldı Nuru kurtardı.»

Umulmadık taş, baş yarar maş. Başına kaynar sular döktüdü. Öğretmenlere, okul müdürüne göre götürdüm çocukları. - Numan bey, aldırma, salaktır bunlar. Ne diyelim, aydınlar düşünce si... Belki de eblehler yuvadırlar burası... - II -

Lise kısmına edebiyat dersleri ne giriyorum Türk edebiyatını panoronik olarak başlangıcından bugüne getirip, günümüzün yazarlarından söz edince: - Peyami Safa ile «Ali Paat Başgöl'ü niçin saymıyorsunuz?» Günümüzün öykü ile yarından örnekler veriyorum. Sıra Halim Yağcıoğlu'na geldi: - Okumayın o komünist adamın şiirini. Öykü — roman sanatını işliyorum. Sıra Rus yazarlarına geldi: - Onlardan söz etmeyim bizi.»

Bakanlığın programını tatbik edemiyorum... - III -

Konya — Ereğli Atatürk İlk okulundan bir yazı geldi. Yapı rakaları Atatürk büstüne yardımı isteniyor. Çocuklara duyur düm.

- Ölü adama niçin para verelim, vatan heykelle mi yükselir mi?»

Koşu duyuramaz olaymışım... - IV - Cumhuriyet Bayramında kompozisyon yazdım. Soru: - Atatürk çocukları olarak, Cumhuriyeti ve devrimleri korumadaki devreleriniz nelerdir? Be

İrtiniz.

Cevap:

- Horozu çok olan yerin sa bahi geç olur.» Lise kısmından Mehmet Şaşmaz.

- Batı diyoruz. Tanzimattan bu yana, batılaştırıyoruz. Fatihâ yerine, baş dakika ayakta duru yoruz. Kanımın son damlasına kadar Amerikan peyniriyle dolan yenilikleri getiren Cumhuriyeti kılıyoruz. Hepimize kullu ol sun.» Orta III. sınıftan Hayri Aslan.

Ben de sâden ayrıldım sevgili çocuklarımla, ayrılışım sizlere kut lu olsun.

Üzüm üzüm baka baka kararır mı?

Cumhuriyet Bayramında, biz den bir öğrenci gelir okuyacakmış. Türk Dili'nden «Türkiye Türkü şâs isimli yarı seçtim; okuyama dılar. Halim Yağcıoğlu'nun «Mus tafa Kemaller Tükenmez» isimli yurını seçtim: İrkişiler. Müdüre: - Komünist bir adamın, ko münist şiiri okunamaz.» Müdüre Fatma Toprak, odada İngilizce Şğ retmeni Hatice Gölle ile lise son sınıftan Erdal Üzümeçer var. Heyhat, Böyle öğrencilere, bşy le müdürü...

Tek ümidim kırılan ümidim

Lise kısmından Tolstoy'a varın caya dek okumuş, ya da karıştır mış bir baş öğretmen oğlu, çok sevdiğim bir öğrenci: Aydın Bül yökürat. Atatürkçü. Tek umu dum ama, kırılan umudum.. Ay lar sonra:

- Ben artık Atatürkçü değ ilim, milliyetçiyim efendim. Ata türkçülük düpedüz dinsizliktir.»

Sebebi basit. Nur külliyyatı satı cısı İrfan Pazarı isimli kitapçı, 1936 yılında Editör Seyit Şeref Aykut'un yazdığı «Kemalizm» isimli eseri verip, içinde altını çiz diği tümceleri okumasını öğrenci den ister. Önözünün 22. satırın daki: «Kemalizm: milletin refahi ni ekonomik temeller üzerine ku rup yükseltmeye çalışan bir din dir» tümcelerini okuyan öğrencim, tamam der. «Kemalizm — Ata türkçülük — Dinsizlik — Komü nistlik.»

Daha Atatürkçü olunur mu! Gelsin Toprak, Millî Yol, Hür Yol, Demokrat Akdeniz, Yeni İst anbul...

Et ne diyelim, çünkü Atatürk çü, bîcedin Nurettin olur. Millî Eğl tim Bakanlığı nerdesin?..

Çile bülbülm

Çile bülbülm — İki günün akşamı, İnanç yazhanesinin ya nında Nuru bir kitapçada görü düm Hayati Bağ Divanını: alıyo rum. Bir ses: - Hoca.» Tanımadığım kitapçı: - Sen benim aleyhimde konu şuyormuşsun?..

- I

- Benim sizin okulumuzda müritlerim var, her dediğiniz ku laşma geliyor. Yoksa siz solu tu musunuz?»

Kulakların çınlasın Atatürk. «Bu yurt şeyler, derişler, mü ritler yurdu olamaz» diyen sen değil misin?

Müritler at oynatıyor ortalıkta, çile bülbülm çile..

Danga

Atatürkçü yapmak çocukları, erek bu ya.. Her ay bir kitap oku yahm dedik. Saldı verdim Varlık Yavinlarını.

Bunu yapan sen misin, uy anam uy. Varlık Yayınları açık tır, ahlâka aykırıdır, bunu işli yen öğretmen komünisttir.

Kitapçı İrfan Pazarı, böyle de di ya, müritleri bizim öğrenciler ne der? Ne diyecek, komünist der, tahtaya komünist öğretme nin komünist dersi yazar, beyan name yazar, yürüyüş yapmaya kalkar. Böyle divanları 28.10.1961, 1.10.1961, 3.11.1961, 6/11/1961; 7/11/1961 tarihli dilekçeleriyle İdareye veren Öğretmene, müdüre de emesullü senin der.

Ayıkla pirincin tasını

Kitap okumun dedik ya, bütün kiler de okuyor: Türkiye'de ko münist hareketleri, Saldı Nuru Külliyyatı: Hanımîl Rehberi, Hik metli Sözcükler, Risale-i Nur v. s. yakakıyanlar: Orta III. te Hayri Aslan ile Hayri Göl de ben, 2/B den Mehmet Ali Emre'ce matema tik öğretmeni Hasan Yılmaz, V. sınıfta, yani lise kısmının ikinci sınıfında Mehmet Ali Demirdö zen, İsmet Yabancı ile Cesur Öz çöreki de ben ile İngilizce öğre tmeni Hatice Gölle. Bunlar gör düklerimiz. Ya görmediklerimiz ile isimlerini unuttuklarını.. Şimdi siz söyleyin, başıncı kol teşkilatı gibi çabıyanlar kimler?. Elim şakağında, ayıkla pirincin tasını...

peğeri sıra gider: Bana soru, Be kanlığa rapor.

Sorusu da, raporu da hikmet ler dizisi. Öğrencileri dövme, az not vermek, konuyu geniş işle mek, idarenin prestijini kırmak, küfür etmek. Nazım Hikmet'e methâ-senâlar çekmek...

Et ne diyelim. Biri çıkar: «Ben hikmetler küpüydüm» derse, ona ne denir? Sadecce İspat iste nir. Ama kimden istiyorsun? Ya lanemim mumu yatıya kadar ya namış..

Gerçekleri söyleyecekler var sa yın müdire.. Söylediler de işte, 240 öğrenciden gelen 150 mek tûp.. Bunlardan birkaç söz:

«Sevdiğim öğretmenim, şimdi yap tıklarımızdan utanç duyuyoruz. Şimdi anladık sizi. Ama tavşan düze indikten sonra. Siz gittiniz, okulda ne düzen, ne de disiplin kaldı..»

«Sayın hocam, meğer bizler ne kadar nankör insanlarımız. İna nım, edebiyatın ne dernek oldu şunu sizden öğrendik.»

«Atatürkçü hocam, bayramını Atatürk kartpostalı ile kutlu yo rum. Yolundan ayrılmıyacağım.»

«Sayın hocam, eti neden iste mediklerini şimdi anladım. Bir avuç insan... Artık dersimiz boş geçiyor gibi birşey. Ayınasî iştir kişinin İfa bakılmaz. «Şâduhâ unutamıyorum. Son derste yaz dırduğunuz öğütleri her gün oku yorum, yolunuzdayım, bana güven ebiliriz.»

Yazmakla bitmez, bunlar da is pati.

Tükene güç

Göçüm gitti, çabamda yalnız kalmışım. Vahiye, Federasyonu, Millî Eğitim Bakanlığına derken umutla geldikim yerden, kırılan umudumla ayrıldım. Yol uzadı. Mersin Ticaret Lisesine..

Gerçekleri görürsün

12 Mart günü, Gaziantep'ten ayrılış gündüm. Ne de olsa, ilk göz ağrım, sen benim için.

Azı, çünkü: İdareden acız bir müdireyim. Bakanlıkca hâlâ ve rinde tutulması ve yapılan tah kikatın ne ceza, ne de mükâfat gibi bir nen'in hâlâ ortaya çık masını olmasın..

Ayrılaş sevinci veriyor, çünkü: «Gittikten yerde İnanç'ın zerre sine yitirme, yoluna devam etti diye, Valim sayın Osman Meriç tarafından basıma konan tac ile sonradan geçtiği anıların pisman lıklar içinde yazılmış öğrencileri min yüz elli kadar mektubu..

Şimdi, üç kanatla göğe yükse len bir kuşum. Valim'in sözü, öğrencilerimin mektupları ve Mer sinli öğrencilerimin sonsuz sevgi leri.

Geleceğe güvenle bakıyorum.

Arzu

Alman Mollke, «Güçlükler ye nilmek için vardır der. Ben de, figillere yenilmesi gereken güç lüğü belirtmek için, bu satırları karalamış buluyorum. Bekliyoruz.

REKLAMLAR İÇİN EN İYİ VASITA GAZETE VE DERGİLERDİR

Gazete ve Dergiler için de en güvenilir a racı

BASIN İLAN KURUMU'dur

İstanbul Genel Müdürlük: Türkocağı Caddesi No: 1 Kat: 3 Telefon: 22 43 84 - 85

İstanbul Şube Müdürlüğü: Türkocağı Caddesi No: 1 Kat: 3

Ankara Şube Müdürlüğü: Ulus İşhanı «E» Blok No 41 Kat: 2 Telefon: 10 58 17 - 10 57 87

İzmir Şube Müdürlüğü: İkinci Kordon Mimar Kemalettin Caddesi Küçük Karıçali Han Telefon: 23911

TELGRAF: BASINKURUMU

Ardana Şube Müdürlüğü: Abidinpaşa Caddesi Remo İşhanı 46

Bursa Şube Müdürlüğü: İnönü Caddesi Aysar Han No: 20 Telfon: 2552

Eskişehir Şube Müdürlüğü: Porsuk İşhanı Kat: 2 No: 1

Konya Şube Müdürlüğü: İstanbul Caddesi Yusufağza Sokak Terzioğlu Pasajı No:1

Zonguldak Şube Müdürlüğü: Amele Birliği Pasajı No 15116 Telefon: 2038

ALMANYA

De Gaulle'ün ziyareti, Avrupa siyasi birliği konusunda yeni bir şey getirmedir.

Tarih

Tarih kitapları bir Fransız devlet başkanının Almanya'yı ziyaret ettiğini yazmıyor. Ancak I. Napoleon Bavarya'yı orduları ile 1805'te «ziyaret» etmiş.

Fransa'ya büyüklük ve kübarını iade etme misyonuna inanan General de Gaulle, siyasetinin kilit noktalarından biri olan Alman dostluğunu kuvvetlendirmek amacıyla Federal Almanya yönetimini yaptı. Yüzyılların karşı karşıya getirdiği bu iki memleket arasındaki yakınlığı yöneticiler kademesinden halka indirmek, Fransız — Alman barışmasını canlı bir gerçek haline getirmek, iki memleket arasındaki bağların sıklaştırılması için «fili tedbirler» almak bu yolculuğun meyveleri oldu. İri yapılı De Gaulle, Gizli Ordu Teşkilatının (OAS) suikast hazırlama ihtimaline rağmen halk arasına girdi, el sıkıştı, tebessüm etti, almanca konuştu, geçmişte ki yaralardan da usatlıkla bahsetti ve Zuckmayerin şu sözleri ile hareket hattını çizdi: «Dün, görevimiz düşman olmak idiyse, bugün dost olmak hakkımız.»

De Gaulle
Uber Alles

Alman millî marşına ilk mısraları na atfen muhalefet gazeteleri «De Gaulle her şeyin üstünde» şeklinde başlıklar koyarak şahıs hakimiyatını tenkit ettiler. Gerçekten iki ihtiyarın başbaşa konuşmaları, Fransa ve Almanya'nın liderliğinde ki Avrupa birliği fikrinin yeniden ortaya atılmasına ve Paris — Bonn mühterinden söz edilmesine yol açtı.

İngiltere'siz bir Avrupa birliğine muhalif olan Benelux (Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) memleketleri ile açıkta kalma durumuna düşmek istemeyen İtalya başkentlerinde De Gaulle — Adenauer görüşmeleri dikkatle izlendi. Fakat yayınlanan bildiri bu konudaki endişelerin hiç olmazsa zamansız olduğunu gösterdi. İki ihtiyarın Avrupa siyasi birliğini süratle gerçekleştirmek isteği biraz da «tahirete geçmeden torun görmek» isteyen büyükbaba tutumundan ferah geliyor. Fakat Brentano ve Schroeder gibi liderlerin frenlemeleri Adenauer'i bu yolda yalnız bırakıyor. Nitekim ortak bildiri siyasi birlik konusunda hiç bir yeni unsur getirmedir.

Yolculuk siyasi planda önemli bir gelişmeye yolaçmadı. Esasen De Gaulle

General de Gaulle, Almanya'da ihtigamli bir şekilde karşılandı... Rüyaları gene de çok uzakta...

le'ün amacı bu değil. De Gaulle işçisinden askerine kadar her sınıf almanla temas etti ve iki halk arasındaki barışmanın parlak örneklerini vermeye çalıştı. Bunda başarı kazanmadığı söylenemez.

Mesele Kıta Avrupa'sının bu iki büyük memleketi arasındaki barışmanın işbirliğinin ve hattâ sözleşmenin iki ihtiyar liderin iktidar sandalyesinde avrıldıkdan sonra nasıl bir gelişim göstereceğidir. Zira iki tarafta da birbirlerine karşı soğukluk ve hattâ düşmanlık duyularının sayısının bir hayli kabarık olduğunu unutmamak gerekir.

CEZAYİR

Mücadeleyi ihtilalin ateşli albayı Bumedyen'in desteğiyle, Ben Bella rahat kazandı.

Otorite

Siyasi Büro'nun kuvvetli adamı Ben Bella «bizim için tek mesele otorite meselesidir» diyor.

Gerçekten, başkenti kontrol altına almayı ve aramalara karışmayan bir merkezi otorite altında asli fonksiyonlarını yerine getiremezdi.

Geçtiğimiz hafta otorite davası Siyasi Büro lehine çözüldü. Siyasi Büro'nun otoritesini tanımayan üçüncü ve dördüncü bölge komuta heyetleri iç ve dış etkenler baskısı ile anlaşmaya razı oldular. Böylece kardeş kavgasının özü alındı. Asil subayları teslim olmaya sevkeder iç fakatörler, Ben Bella'nın çağırısına uyarak Cezayir şehri üzerine yürüyüşe geçen Altınçı ve Beşinci askerî bölge birliklerinin sayısız ve silâhla istilâlı, halkın ve özelikle işçilerin tarafsız tutumu ve sabırsızlanan iktisadi ve sosyal dâvalar. Dış fakatörler arasında en önemlisi Mısır Devlet Başkanı Nasır'ın Ben Bella'ya desteklemesi, Nasır, Mısır'da eğitilen 80 Cezayirli subayı Siyasi Büro'nun emrinde görev almak üzere Cezayir'e gönderdi. Anlaşmaya varılmadan önce partiyi kaybettiklerini anlayan asil liderler ilginç teklifler de öne sürdüler: televizyon önünde açık tartışma, tarafsız bir seçim komitesinin kurulması. Bu arada Millî Kurtuluş Cephesi'nin ihtilalin başlangıcından beri rakibi olan Halk Hareketi (MNA) nin lideri Me salî Hac geçici bir koalisyon hükümeti teklifinde bulundu. Gerçekte hayli önem

siz bir teşekkül olan MNA'yı Cezayir'in yönetimine sokmak için sarfedilen boş bir gayretti, bu.

Şartlar

5 Eylül tarihinde imzalanmış anlaşmanın başlıca hükümleri şunlar:

- 1 — Komutanlar, siyasi büro'nun merkezi otoritesini tanırlar.
- 2 — Cezayir şehri askerlikten tecrit edilir. Her bölgeden bir tabur şehrin güven ve asayişini ortaklaşa korur.
- 3 — Ateş kes emri derhal yürürlüğe girer.

Durumun gerek askerî, gerek siyasi bakımdan lehlerinde gelişmediğini gören üçüncü ve dördüncü bölge komutanları bütün sorumluluğu üzerine attıkları. Siyasi Büro'yu tanıyor ve otorite meselesi de böylece Ben Bella lehine çözümlüyor. Cezayir şehrinin kendi başına buyruklarını bir belde olması önemli için. Dördüncü askerî bölge karargahı 50 kilometre ötedeki Blida'ya taşınıyor ve yer yer çarşımalara rağmen, ateş kes anlaşması fiilen yürürlüğe giriyor. İşte geçen haftanın bilançosu.

Seçimler

Bu gürlütü arasında gösterişsiz bir şekilde fakat devamlı olarak otumlu çağış malat yapan insan Abdurrahman Faris, Geçici yürütme organı başkanı geçen hafta Paris'te yakın Cezayir — Fransa işbirliğinin esasını teşkil eden bir seri protokol imzaladı. Buhranın çözülmesi üzerine de seçim için temasa geçti ve memleketin çıkış yolunu tayin edecek bu mekân nizamını 20 Eylül Perşembe günü harekete geçmesi kararlaştırıldı.

Buhranın önemli sebeplerinden biri olan aday listelerinde pek az değişiklik yapılacak. Fakat bu değişikliklerin asker lehine olması bekleniyor. Halk içinden çıkan ihtilâlciler halk ordusu mensuplarının önemli bir kısmının siyasi hayatta vâzife alması normal sayılmaktadır.

İlk

işler

Seçimlerin artık bu sefer tehire uğramadan, yapılması en samimi temennî. Zaten muhtemel bir tehire yolaçacak pek az sebep mevcut.

Seçimlerden sonra kurulacak hükümetin muhtemel başkanı Ben Bella Genç lider, şimdiki kadar ona sadık görünen ateşli ihtilâlciler Albay Bumedyen komutasındaki birliklerin Cezayir şehrine önemli bir olaya meydan vermeden girmesini sağlıyarak prestijini artırdı. Siyasi buhranın da lehine çözülmesi ile rakipsiz bir durum da.

Ben Bella anlaşmazlık giderildikten sonra kumandanlar arasında Birlik sağlandı

Ben Bella ilk olarak ordunun yeni den teşkilatlanması işine el atacak 150.000 kişilik ordunun takriben 2/3'ü terhis edilecek. Üniformayı çıkarılana iş bulmak gerektir.

İşçi Sendikaları Birliği'nin genel grev tehdidi de genç liderin hoşuna gitmedi. Sendika liderlerinin temsil kabiliyetinin olmadığını öne sürüyor. Ben Bella'nın işçi teşekküllerine ve diğer meslek kurumlarına da müdahale etmesi beklenebilir.

Bu arada nazırlanacak anayasanın sosyalist niteliğinin tayin etmek zorunlu. Sosyalist ilkelere somut tanımları yapılmalı, hedefler tesbit edilmeli, muhtemel millî plânın komisyonu bir an önce kurularak faaliyete geçmeli.

İNGİLTERE

İngiliz işçi Sendikaları Birliği Müşterek Pazar ve silâhsızlanma meselelerini tartıştı..

TUC

İngiliz İşçi Sendikaları Birliği (TUC = Trade Unions Congress) in yıllık kongresi, İşçi Partisi'ne yön vermek bakımından büyük önem taşır. Sendikalar Birliği İşçi Partisi ni destekleyen en önemli teşkilattir. Diğer dayanaklar Fabian Society, Sosyalist Hukukçular Derneği, Sosyalist Tıp Birliği gibi teşekküller, kooperatifler ve parti bölge teşkilatıdır.

İrili ufaklı sendikalardan sekiz milyon işçiyi temsilen Blackpool opera bina sına gelen bine yakın delegeler bu yıl ortak pazar, nükleer silâhsızlanma, ücretlerin üretkenliğe göre ayarlanması, millî plânın kurulu gibi önemli meseleler üzerinde görüşlerini belirttiler. Yaklaşan seçimler dolayısıyla parti yöneticilerine hakaret serbestisi verme hakkı tercih edilmiş tir.

Ortak pazar görüş konusunda kongre de men havasına «Avrupa siyaseti» olma sına rağmen, büyük sendika liderleri Gait skoll'in tutumuna benimsenmeye ikna edilmiş ve şimdilik suya sabuna dokunmayan bir karar sureti kabul edilmiştir. Oysa sa nayı sektörel desinatörleri sendikası başka nı Mortimer'in sunduğu karar sureti tasarı rı bir çok noktayı aydınlatıyordu. Mortimer, özellikle İngiltere'nin Roma antlaş ması hükümleri gereğince Avrupa birliği ne girmesinin İngiliz sendikalarının de mokratik ve sosyalist idealine aykırı oldu ğunu belirtiyor ve başlıca sakıncaları şö yle sıralıyor:

1 — Avrupa ekonomik topluluğu (CEE) serbest mübadeleyi teşvik edeceğ i yerde, ticari kayıtlamaları artırıyor.

2 — İşçi partisinin işsizlik ve baz bölgelerdeki toplumsal adaletsizlikle mi cadele için esas kabul ettiği millî plânla ma Roma antlaşması ile bağdaşmaz.

3 — İngiltere, birliğe girmekle De Gaulle ve Adenauer hükümetleri gibi ken dileri ile herhangi bir ortak tarafları ol mayan hükümetlerin görüşlerini paylaş mak zorunda kalacak.

Ortak pazara katılmanın lehinde olanlar ve bu arada tipograflar sendikası başkanı Briginshaw, Avrupa siyasî bütünleşmesinin NATO'nun mantıklı bir sonucu olduğunu savundu.

Neticede bu konuda ne «evet» ne de «hayır» diyen bir metin kabul edildi.

Sol kanadın savunduğu tek tarafî nükleer silâhsızlanma, millî plânın ko misyonunun çalışmalarına katılmama, hü kümetin ücret politikasını desteklememe meseleleri de yaklaşan seçimlere feda edil di. 800.000 üyesi olan taşit işçileri sendi kası başkanı Frank Cousins bile barış dâ vandan geçici bir süre için feragat etti.

Muhafazakar partinin, son yapılan kabine değişikliklerinin de açığa vurduğu tutumunu, şimdilik nazırları seçimlere geçirmiş bulunuyor. İşçi partisinin önü mlündeki aylarda yapılacak kongresi daha kesin bir tutum tayinine imkân verecek tir.

KÜBA

Birleşik Amerika'nın dar görüşlü politikacıları, ilim li reformcu Castro'dan Marksist-Leninist bir Castro yaratmak marifetini göstermişlerdir.

Yeni bir istilâ mı?

Berlin'i Sovyetler Birliği'nin, For moza'yı Komünist Çin'in boğazın da bir kemik olarak gören Ame rikan siyasî çevreler şimdi Küba'nın ken di boğazlarında bir kemik haline geldiği ni görmekteyiz. Fakat buna şaşınama sı gereken kimseler varsa, gene bu siya set adamlarının kendileri; zira bugünkü sonucu iki yıldan fazladır kendi elleriyle hazırlamışlardır. Böylece, Birleşik Ameri ka John Foster Dulles gibi siyasetçiler, Dulles'in kardeşi Allen Dulles gibi istih baratçılar ve «Muz İmparatorluğu» «Uni ted Fruit Co.» gibi büyük menfaat grup ları sayesinde, Laos'tan sonra Küba'nın da omuzlarına ağır bir yük olarak kondu ğunu görmekteyiz. Gerçekten de mese le, bir yandan Dulles tipi siyasetçilerin dar ve kısır görüşlerinden, bir yandan da öbür Güney Amerika ülkelerinden çoğun da olduğu gibi Küba'da da iktisadî haya tı elinde tutan Amerikalı menfaat grupla rına söz geçirememektedir. Küba' nın, bu menfaat gruplarınınca affedilmeyen günahı, Fidel Castro'nun 1959 Ocak'ta işe başlar başlamaz bir toprak reformuna ve devletleştirme hareketine girişmesiydi. Gerçi Castro'nun düşünceleri daha önce de bilinmiyor değildi. Küba'nın dağlık bölgelerinde otuz yıllık diktatör Batista'ya karşı bir çete savaşı yürüten Castro, kendi sini ziyarete gelen Amerikalı gazetecilere bu düşüncelerini açıklamıştı. Ama o vakit ler Castro hareketinin başarı kazanacağına inanılmadığı, kazansa bile bu reformculu ğun öbür birçok Latin Amerika ülkelerinde ki gibi «lafı kalacağı» ya da menfaat gruplarınınca kolaylıkla «satin alınabilece ği» düşünülerek fazla önem verilmemişti.

Ne zaman ki Castro, toprak reformunu ve devletleştirme hareketini ciddiyetle uy gulamağa başladı ve Güney Amerika'nın birçok ülkesinin iktisadîyatını elinde tutan «United Fruit Co.» nin menfaatleri zede lenmeğe başladı, o andan itibaren Küba ile Birleşik Amerika arasında bir soğuk harb başgösterdi. Önce basın kampanya sıyla başlayan mücadele, daha sonra ikti sadî savaşa, Küba'nın siyasî bakımdan tec ridine, nihayet istilâ teşebbüsüne kadar uzandı. Fakat Castro şimdiye kadar bütün bu çetin sınavları başarıyla atlattı.

Zamanın grisinde yaşayanlar

Yalnız bu durum bile, Güney Ameri ka'da değişen birşeyler olduğunu göster meğe yeter. Fakat zamanlarının gerisinde yaşayanlar ve Güney Amerika'yı hâlâ bir tabur Amerikan birliği gönderilince bo yun eğen eski G. Amerika sananlar bunu kabul etmek istemiyorlar. Bir bakıma hak lı da sayılabilirler. En son 1952 de Gua temala'da, 1955 te Kosta Rika'da böyle ol mamış mıdır? Guatemala'da Başkan Al bay Arbenz küçük çapta bir toprak refor muna giriştiği vakit Amerikan silâh ve uçaklarını kullanan bir mülteciler çetesi is tilâ teşebbüsüne girişiyor. Birleşik Ameri ka donanması da meşru hükümetin yaban cı ülkeden satın aldığı silâhların yerine varmasını önlemek için Guatemala'yı ab luka altına alıyor ve Albay Arbenz rejî minin düşmesini sağlıyordu. 1955 te Baş kan Figueras, «United Fruit Co.» nin Kosta Rika'da ödediği vergiyi iki katına çıkardığı vakit, Nikaragua'da eğitim gören ve Amerikan bombardıman uçaklarıyla desteklenen bir «kırtuluş ordusu» memle keti istilâ ediyordu. Fakat Küba'da aynı sonuç elde edilemedi. Neden? Bir kere, Castro, yukarıdaki örnekleri bildiği için böyle bir teşebbüse karşı hazırlıktı. Gi riştiği yoğun propaganda, Amerika'nın bö yle açık bir müdahalesi karşısında dünya halkoyunda büyük tepkiler uyandıracak ni telikteydi. Sovyetler Birliği'nin böyle bir durumda nasıl bir tavır takınacağı da bi linmiyordu. Bundan başka istilâ teşebbü sünü hazırlayan Amerikan sorumluları bü yük bir hesap yanlış yapmışlardı: Kendi propagandalarına kendilerini de kaptıran lar, «zulüm gören, istidat altında inleyen, açlıktan kıvranan» Küba halkının istilâ hareketiyle birlikte Castro'ya karşı ayakla nacağına sanıyorlardı. Oysa, Kübalılar si lâhlarını kapıtlıkları gibi Castro'nun yanın da yer aldılar. Çünkü Küba'da durum Ar bentz Guatemala'sından ya da Figueras Kosta Rika'sından farklıydı. Zira Castro, yıllardan beri ilk defa olarak bir Güney Amerika ülkesinde gerçek bir toprak re formunu uygulamaya başlanmış, tarım işçi lerinin yabancı şirketlerce sömürülmesini önlemişti. «Muz İmparatorluğu» nun ege menliği ilk defa olarak sarılıyordu. Öte yandan bu, aynı zamanda son derece ce sareet isteyen bir işti. Zira Küba'nın iktisa dî hayatı yıllar yılı, başta «United Fruit Co.» olmak üzere birkaç Amerikan şirk etinin elindeydi. Bütün ihracatının % 85'i şekerden ibaret olan, bu şekerin % 90'ını Birleşik Amerika'ya satan, bütün ithalatı nın % 75'ini Amerika'dan yapan Küba, iktisadî bakımdan tamamiyle Amerika'ya bağılıydı. Birçok Güney Amerika ülkesinde olduğu gibi Küba'da da bu şirketler, ege menliklerini sağlamlaştırmak için «tek ürün» sistemini uyguluyorlardı. Böylelikle yalnız tek çeşit ürüne bağı olan ülke, tek ahen bu şirketler olduğu için kaçınıl maz şekilde Amerikaya bağı oluyordu. Bu ürünün satış fiyatını, tarım işçisinin ücretini bu şir ketler tayin ediyordu. Dış siyasette ya da sosyal alanda hoş gitmedik bir eğilim b lirdi mi, Amerika bu tek ürünün alımını derhal keserek bunu öleyebiliyordu. İşte Castro'nun yönetimindeki Küba'nın giriş

FIDEL CASTRO
MADE IN U.S.A.

diği reformlar bütün onunları ölemekteydi. Bundan başka Castro'nun bu alandaki çarışması Güney Amerika'nın öteki ülkelerinde de büyük yankılar uyandırmıştı. Bu da, büyük menfaat grupları için korkunç bir tehlike sayılmıyordu.

Çıkımaza giren siyaset

Gerçekte asıl tehlike, Birleşik Ameri ka'nın, Güney Amerika'daki siyasetini, ezilen ve sömürülen halkın yararına değil de büyük menfaat gruplarının yararına ayarlamasıydı. Küba böyle bir siyasetin nasıl sonuç vereceğini açıkça ortaya ko ymuştu. Eticağ şirketin menfaatini koru mak için Castro'ya karşı girişilen mücade le, Castro'yu halkın isteklerine cevap ve ren sını bir reformculuktan ayırıp, adım adım aşırı reformculuğa itmişti. Birleşik Amerika'nın, öbür Güney Amerika ülke leri için bir «özü örnek» meydana ge tirmesini diye ortadan kaldırmağa çalışma sı, Küba'nı mültecileri Küba'yı istilâ için eğitmeden geçirmesi, siyasî ve iktisadî ba kımdan tecrit etmesi karşısında Küba, kendisini yalnız hissedip istilâ tehlikesini görünen, ister istemez Sovyet blokundan yardım aramağa çıkmıştı. Böylelikle, Sov yetler parmaklarını oile kapırdamadıkları halde, Birleşik Amerika'nın dar görüşlü siyasetçileri ilimli reformcu Castro'dan marxist-leninist bir Castro yaratmak ma rifetini göstermişlerdir.

Geçen hafta, yeni bir istilâ tehlikesi nin belirtileri üzerine Moskova'ya giden Küba Maliye Bakanı «Che» Guevara'nın ziyareti sonunda yayımlanan bildiri, Kü ba'nın aynı zamanda B. Amerika'nın burununu dibinde Sovyet blokuna bağı bir askerî üs haline gelmek üzere oldu ğunu ortaya koymuştur. Önceki idare zama nında hazırlanan istilâ teşebbüsünün, baş kanlığının ilk günlerinde «Domuzlar Evi fezi» ndeki bozgunla sonuçlandırılan «er mek talihisizliğine uğrayan Başkan Kenned y», bu yeni durum karşısında oldukça soğuc kanlı görünmeğe çalışmış. Aynı zamanda sağduyuyu elden bırakmayarak «Küba'nın istilâsının bir hâta olacağına» belirtmiştir. Fakat, ekilen rüzgârın fırtınasını biçen so runlu kişilerin içinden çıkılmaz bir durum la karşı karşıya kaldıkları. Karşılede tehlikeli bir dönemin başladığı da açıkça ortadadır. Menfaat gruplarının Amerikan Kongresindeki bazı temsilcilerinin yeni bir istilâ teşebbüsünden söz etmeleri, bu teh likeli daha da arttırmaktadır.

Fakat asıl konu, Birleşik Amerika'nın Güney Amerika ülkelerine karşı takibettiği siyasette temelli bir değişikliği yapabil ecek güçte olup olmadığıdır. Zira bu siya set büyük değişikliklerle doludur. Bir yan da Güney Amerika kıtasında komünizmin yerleşmesini önlemek için çalışıyor, bir yandan en ufak reform hareketleri bastırı larak komünizmin ekmeğine ya sürüyor. Bir yandan, aç kütlelere «demokrasî» den, erefahtan söz açılıyor, bir yandan Güney Amerika'nın diktatörleri baş tacı edilip, güçlü Amerikan şirketlerinin halkı sömür mesine göz yumuluyor. Bu çelişik siyaset Güney Amerika halkının isteklerine uy gun şekilde değiştirilmedikçe, Birleşik Amerika daha birçok Küba'ların ortaya çıkacağını görecektir.

VATAN
İLERİCİ
AYDININ
GAZETESİDİR

SINEMA

Venedik festivalinde

Milletlerarası Venedik Film Festivali'nin XXIII üncü edisyonu 8 Eylül'de başladı. Bilindiği gibi, Venedik festivali, iki dereceye ayrılmıştır; yani yarışmaya katılmak üzere gönderilen filmler festivalden önce eleştirilerek, aralarından on dördü ayrılır, asıl yarışmaya bu on dört film katılır. Yalnız, bu yılki Venedik festivalinde başlıca iki değişiklik göze çarpmıştır: Birincisi şudur: Her men bütün festivallerde olduğu gibi, Venedik Festivalinde de asıl yarışmanın yanı sıra, başka film gösterileri de yer almaktadır.

Örneğin Venedik Festivalinde her yıl, asıl yarışmanın yanı sıra, belirli bir sinemacının, belirli bir ülkenin, ya da çağın filmleri gösterilir. Bir de stantüsüne diye adlandırabileceğimiz bir gösteri çeşidi daha vardır. Bunda da yarışmaya katılmak üzere gönderilmiş, fakat herhangi bir sebep ten ödüllü yarışmaya katılmamış

iyordu. Yeni kararlar, bunun da ötesinde alınmıştır.

Bu yıl, yarışmaya kabul edilen on dört film arasında, üç tane ortak yapım bulunmaktadır. Bunlardan biri, Oson Welles'in Fransya'da; Fransa — İtalya — Batı Almanya ortak yapımı olarak meydana getirildiği «Le procès — Duruşma», Franz Kafka'nın aynı adındaki ünlü romanından uyarlanmıştır. Kafka'nın, kendi halinde genç bir banka memurunun ne olduğunu anlamadan, kendisini adaletin çarkları arasında bulmasını, bu çarkların arasında yavaş yavaş ezilmesini korkunç, kabusu bir şekilde anlatan romanının Welles'in elinde hayli ilgi çekici bir sinema yapıtı haline geldiği görülmektedir.

Hollywood sisteminin kurbanlarından, hem de en ünlü kurbanlarından biri olan Welles'in, yıllardan beri ilk olarak kendi gönlüne göre bulduğu bir eser, oldukça başarılı bir çalışmayla

uyandıran aynı adındaki romanın dan alınan bu film, 12-13 yaşlarında, övey kızına aşık olan, Amerikayı bir uçtan öbür uca motel motel dolayarak aşık hayatı yaşayan kırkının üstünde bir adamın serüvenini anlatmaktadır.

Amerika'nın genç ve gözde şairlerinden olan Kubrick'in, Naba kov'un romanını beyaz perdeye aktarmadaki başarısı, film gösterilince anlaşılacaktır. Yalnız, daha başlangıçta göze çarpan ve bu uyarılamasının eshatinden insanı şüpheye düşüren bir husus var: Nabakov'un romanının bütün özelliği, Lolita ile övey baba sının yaşlarına dayanıyor. Kubrick'in Lolitas, Sue Lyon ise onuzdan 16-17 yaşlarında görünmektedir ki, yalnız bu bile Naba kov'un unutulmaz kahramanı ile olan ilişkisi ortadan kaldırmaktadır. Kubrick, sansürün hüsnün dan kendini kurtarmak isterken, Lolita'yı feda etmektedir. Lolita feda edilince de...

Bu ortak yapım, bir yana bırakılınca, Birleşik Amerikanın bu yıl Venedik Festivalinde bir filmi bulunmaktadır. O da John Fran kenheimer'in «The Man of Alcatraz» ya da asıl adıyla «Birdman of Alcatraz — Alcatraz Kugustu» dur. Film Amerikanın, belki de bütün dünyanın hapiste en uzun kalan insanının hayatını ele almıştır. 1900'de hapse giren, yalnız 43 yılını tek başına bir hücrede geçiren, bundan üç yıl önce 72 yaşındayken hapiseye revirine kaldırılan ve bugün hapisede 84 üncü yılını dolduran bu adam Robert Stroud adında biridir. Fakat Stroud, rasgele bir mahkûm değildir. Hapiseye girdikten sonra kendisini iki konuya vermiştir: Kuş hastalıkları ve hapisane rejimi. Üstelik ikisinde de en ciddi kimseler tarafından bile uzman sayılan bir derinliğe erişmiştir. Stroud'un iki de kitabı vardır. Kuş hastalıkları üzerine olan kitabı, bu alanda hemen hemen tek yetkili el kitabı olarak satılmaktadır. Hapiseye rejim üzerine yazdığı kitap ise, Washington'da kilit altında tutulmaktadır. Tabii sebebi kendiliğinden anlaşılır.

Her yıl festivallere bol film gönderen Amerika, tek filmle yetinirken, son yıllardaki festivallere tek filmle katılan Sovyetler Birliği aksine bu yıl Venedik Festivaline göndermiştir. Bunlardan biri Sergey Gerasimov'un «Ljudi iz vrya — İnsan ve Hayvana»dır. Gerasimov, üç saat on dakika süren bu dev filmde, İkinci Dünya Savaşında esir düşen, toplama kampından Amerikan ordusu tarafından kurtarıldıktan sonra, 17 yıl yabancılık çektiği yerden, sonunda yurduna dönen bir adamın geçirdiği psikolojik değişimleri anlatmaktadır. İkinci An drey Tarkovski adına sen ve adı festivallerde yeni iştilen bir rejisörün çevirdiği «Ivanovo Detsivo — İvan'ın gençliği» dir.

«Yeni dalgacı»lar

Fransa'nın da bu yılki festivalde, ortak yapımın dışında, iki filmi yer almaktadır. Yeni dalga rejisörlerinden Juan — Luc Godard'ın filmi «Vivre sa vie — Hayatını yaşamak» adını taşıyor. Filmde, Godard'ın eşi «Yeni bu luga lardan Anna Karina oyunu yor. Öbür film, daha çok dokü

YIRMIÜÇÜNCÜ VENEDİK FİLM FESTİVALİNİN SONUÇLARI

XXIII Milletlerarası Venedik Film Festivali'nin sonuçları 8 Eylül gecesi açıklanmıştır. Buna göre, Büyük Ödül (Altın Aslan) iki film arasında paylaştırılmıştır. Filmlerden biri, İtalyan rejisörü Valerio Zurlini'nin tanınmış İtalyan romancısı Vasco Pratolini'nin eserinden beyazperdeye aktardığı «Cronaca familiare — Aile öyküsü»dür. Öbürü Sovyet rejisörü Andrey Tarkovski'nin «Iva novo delstvo — İvan'ın çocukluğu»dur.

Festivalin en iyi erkek oyuncu ödülünü «Birdman of Alcatraz kuğusu» filmindeki oyuncuyla Burt Lancaster ka zanmıştır. Emmanuelle Riva da, Georges Franca'nın «Thérèse Desqueyroux» adlı filmindeki oyuncuyla en iyi kadın oyuncu ödülünü almıştır.

Jüri Özel Ödülü, Fransız rejisörü Jean — Luc Godard'ın «Vivre sa vie — Hayatını yaşamak» adlı filmine verilmiştir.

Bu yıl 14 filmlik asıl yarışma dışında kalan filmler arasında yapılan yarışma için yeni kurulan «Prima Opera — İlk eser» ödülü, genç Amerikan rejisörü Frank Perry'nin «David and Lisa — David ile Lisa» sı ile Arjantin rejisörü Fernando Birri'nin «Los Inunda dos — Sel felâketzedeleri» arasında paylaştırılmıştır. Bundan başka yine asıl yarışma dışındaki üç film de mansiyon almıştır. Bunlar, Fransız rejisörü Serge Bour guignon'un «Cybele ou les dimanches de ville d'Avray — Cybele ya da Avray pazarları», İtalyan rejisörleri Valentino Orsini ile Paolo ve Vittorio Taviani'nin «Un uomo da bruciare — Yakılacak bir adam» ı ve Vuchino Visconti'nin yeğeni Eriprando Visconti'nin çevirdiği «Una Storia milanese — Bir Milano öyküsü»dür.

Resmî Ödüller dışında verilen ödüller şunlardır:

«Sinema Basını Millî Federasyonu» ödülü, Roman Polans ki'nin «Nozy woznie — Saban izleri» (Polonya), «Milletler arası Katolik Ofisi» ödülü İngiliz rejisörü Peter Glenville'in «Term of Trial — Duruşmanın sonu» na, San Giorgio ödülü, John Frankheimer'in «Alcatraz'ın kuğusu» na, Venedik şehri ödülü «Aile öyküsü» ne, İtalyan Sinema Dernekleri ödülü, Pier Paolo Pasolini'nin «Mamma Roma» na, «Cinema Nuovo» dergisinin ödülü «Yakılacak bir adam» a verilmiştir.

manterleriyle tanınan Georges Franju'nun «Thérèse Desqueyroux» sudur. Franju'nun filmi, François Mauriac'ın aynı adı romanından uyarlanmıştır. Çekmiş bir «Madame Bovarys» tipini usta lıkla çizen ve Mauriac'ın elinden hemen hemen «steedoffens» çıktı gına tanılacak kadar başarılı bir toplumsal nitelik taşıyan «Thérèse Desqueyroux» bu özellik leri dolayısıyla daha önce Claude Autant — Lara, Louis Daquin gibi sinemacılar tarafından da uyar lanmak istenmiş, fakat bu teah zılar gerçekleştirilmemiştir. Franju'nun, Mauriac'ın oğlu sinema eleştirmecisi Claude Mauriac ile senar yosunu hazırladığı bu film, festi valin ilriyle beklenen eserlerin dendir.

Festivale en fazla filmle katılan ülke, ev sahibi olan İtalya'dır. İtalya, «Evas» ve «Le procès» gibi ortak yapımından ayrı olarak İtalyan «Yeni dalga» sından sayılan üç rejisörün eserleriyle temsil edilmektedir. Bunlardan birincisi festivalin ilk günü gösterilen «Smogs» tur 1955'te «Amici per la pelle — Öndür boyunca dost» filmiyle dikkati çeken Franco Rosati'nin çevirdiği «Smogs», bir İtalyanın görüldüğü Los Angeles'teki yağışın anlatılmaktadır. Do künanter yönü kuvvetli olmakla birlikte, toplumsal bir eleştireme denemesine girilen «Smogs» seyir ciler üzerinde pek de olumlu et

ki bırakmamıştır. Buna karşılık İtalyan yeni romançıların en ta nınmışlarından olan ve geçen yıl çevirdiği ilk filmi «Accattone» ile dikkat çeken Pier Pasolini'nin «Mamma Roma» sı büyük ilgi toplamıştır.

Geçen yılki Cannes Festivalinde de «La ragazza con la valigia — Barulis Kızı» ile beğeni kazanan Valerio Zurlini'nin «Cronaca Fa miliare — Aile öyküsü» de yine «favori» sayılan eserlerden. Geri ye Japonya, Arjantin ve İngiltere nin gönderdiği filmler kalıyor.

Japonya, Tomu Uchida'nın «Kolla kol nasuna kol — Kudurnuğ il ki filmiyle festivale katılmakta dir. Arjantin, son yıllarda hemen bütün festivallerde «eserini» tem silen niteliğini kazanan Leonol do Torre — Nilsson'un «Homa naje a la hora de la siesta — Ög le Gzerine» aynı adlı filmiyle gön dermiştir. Peter Glenville'in «Term of Trial — Duruşmanın Sonu» ise İngilizceyi temsil ediyor. Glen ville, bu filmde İkinci Dünya Savaşına katılmaktan kaçındığı için, hapis yatan, sonra küçük bir İngiliz şehrinde öğretmenlik yaparken öğrencilerinin düşünme niyle karşılaşan bir adamın hikâ yesini anlatıyor. Öğretmen rolu ndaki Sir Laurence Olivier ile esir rolündeki Simone Signoret de festi valin oyuncu kadrosu adaylarına dan sayılmaktadır.

Lyon Venedik'te «Lolita...»

filmler yer alır. İşte değişiklik denen bu, bu bölümde yapılmış, bu kategorideki filmler için de bir şey söyleyebiliriz. Çok kez, birta kim övünmüşlerdir sonuçu, ba sı çok önemli filmlerin yarışma şansına hak kazanıp, ancak «tanıtı» sa filmler bölümünde yer alabil diği gördüğümüzde tutulmuş, bu ye ni ödülün konmasının çok yarar lı olduğu kendiliğinden anlaşılır.

Ortak yapımlar

Birinci değişiklik, ortak yapım denen, aynı filmi çevrilmiş bir den fazla ülkenin katılmasıdır. İkinciye kadar, ortak yapımlar, ya yarışmanın isteğine göre emilliyete kazanıyordu. Örneğin bir Fransız — İtalyan — Yugoslav ortak ya pımı, yarışmanın isteğine göre, bu ülkelerden biri adına festi vale sokuluyordu. Bu yıl festival komitesi, bu usulü değiştirmiş, ortak yapımların gittikçe arttığı na gözünde tutarak, bir ortak yapımın, o ortak yapıma katılan bütün ülkeleri temsil etmesi il kmesini kabul etmiştir. Bu, özellikle iki dereceye ayrılmış için çok yerinde bir karardır. Zira, iki dereceye ayrılmış festivallerde film yarışması olduğundan, çeşitli rin belirli bir oranda tem silmesi için bazı «cambez» a, dolayısıyla bazı hakları ayıyor, bu arada özel yapımların kötiye kullanı

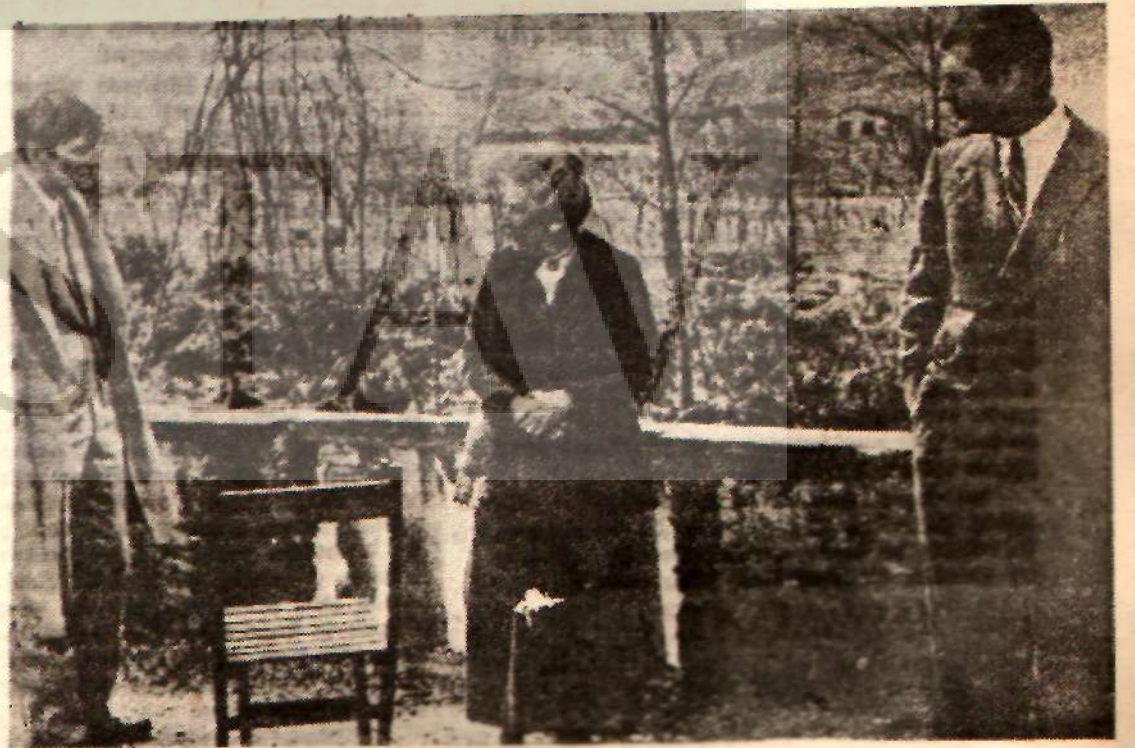
perdeye aktarmak imkânını bul maması, sevilmeyecek bir olay. Böyle ce Welles'in gerçek değerini bir kere daha tartışmak imkânı da or taya çıkacak.

Welles, «Duruşma» da, Anthony Perkins, Jeanne Moreau, Elsa Mar tibelli, Madelei e Robinson, Romy Schneider gibi birbirinden çok farklı oyuncularını da bir araya getirmektedir.

«Evasız» festival

İkinci ortak yapım, Mae Car thym'in alabilmişine huzlandırdığı yıllarda, Hollywood'dan İngiltere ye göç eden Amerikalı rejisör Joseph Losey'nin İtalya — Fran sa adına çevirdiği «Evas» dur. Bu nunla birlikte festivalin ilk gün lerinde, «Evas» nin yarışmadan çekildiği bildirilmiştir. Filmin ya pımcısı, buna sebep olarak, «fil min tamamlanmadığını» öne sür maktadır ama, «iki dereceye ayrı lmış festivalde elemeye giren bir film nasıl seçilebilir, orası anla şılmamakta ve filmin geri alın masının gerçek sebebi henüz bi lmemektedir. Bilinen tek nok ta, bu yılki Venedik Festivali'nin on üç filmi olacaktır.

Üçüncü ortak yapım, Stanley Kubrick'in «Lolita» sındır. Ameri ka rejisörün bu filmi, yarışma ya Birleşik Amerika ve İngiltere ortak yapımı olarak katılmaktadır. Rus asıllı Amerikan roman Va dimir Nabakov'un hayli güçlü

Valerio Zurlini'nin «Cronaca familiare»sinden bir sahne Birincilik, paylaşan film

Sosyalist gerçekçilik

NEREDEYİZ?

Günümüzün en önemli konularından biri, sosyalizmin nasıl ve hangi kuvvetlere dayanarak gerçekleştirilebileceği meselesidir.

Bu konuda doğru bir hükme varabilmek için, sosyalist teorinin ışığı altında, memleketimizin hangi iktisadi gelişme safhasında bulunduğunun tayini lazımdır.

Atatürk'ün önderliğinde siyasi bağımsızlığın elde eden Türkiye, Cumhuriyetten sonra iktisadi bağımsızlığını gerçekleştirilmeye yönelmiştir. Yabancı şirketlerin millileştirilmesi ve devletçilik politikası, iktisadi bağımsızlığı sağlama yolunda atılmış adımlardır. Ne yazık ki bu yolda tam bir başarıya ulaşamamıştır. Sanayileşme hareketi çok ufak çapta kalmış, kalkınmanın temel şartı olan demokratik bir tarım ihtilali yapılmamış, bu yüzden sosyal yolda ilerici kuvvetlerin lehine önemli bir değişiklik olmamıştır.

İkinci Dünya Savaşından sonra, bu politika terk edilmiş, Türkiye'nin gelişmesi, zengin kapitalist memleketlerin lütufları ve iktisadına terk edilmiştir. Atatürk devrinde yabancı şirketleri devletleştirilen Türkiye, özel yabancı sermayeyi çekebilmek maksadıyla Amerikalı uzmanların tavsiyesiyle Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, Petrol Kanunu gibi tazyik kanunları çıkartmış, Amerikan ve Alman Hükümetleriyle, yabancı sermaye için özel garanti anlaşmaları imzalamıştır. Bu iki anlaşma, bir cins kapitalizasyon sayılabilir.

Atatürk'ün çizdiği politikadan 180 derecelik bir dönüş yapılmış, yavaş yavaş gelişen yerli burjuva zümre devlet üzerinde az çok bir hâkimiyet sağlamış kadar, zengin kapitalist memleketlerin, askerî ve iktisadi yardımları, kendi iktisadi sistemlerini ihraç etme vasıtası olarak kullanmalarının sonucudur. Gerçekten dış yardım, büyük yabancı monopolere avantajlı pazarlar sağlamaya ve Türkiye'de de bu monopolere tabi bir burjuva sınıfını geliştirmeye yönelmiştir. Böyle bir burjuva sınıfının mevcudiyetinin, Türkiye'yi kapitalist âleme zincirleyeceği ve onu sosyalist akımlardan koruyacağı ümit edilmiştir. Memleketimizdeki bazı yabancı çevrelerin, bir ara sosyalizme karşı dünden de medet, umdukları hatırlanmalıdır.

Kennedy'nin «Yardımları alan memleketler istedikleri gelişme sistemini seçebilirler» demesine rağmen, Batı yardımının hedeflerinde en ufak değişiklik yoktur. «Devlet teşebbüslerinin tasfiyesi yardım ve renlerin fikridir» Karşılık paraların önemli kısmı, yabancı monopollerle işbirliği hâlinde bulunan yerli firmaların gelişmesine harcanır. Yabancı firmalar, hükümetlerinin de desteğiyle, konsorsiyumun yapıcağı yardımdan aslan payını almak için şimdiden faaliyete geçmişlerdir. Türk ve Amerikan Hükümetinin sağladığı paralarla kurulan Ereğli — Çelik, üç büyük şirkete hediye edilmiştir. C.H.P. programına açıkça aykırı olan bu durum, 1962 Türkiye sırde çok tabii sayılmaktadır. Ortak Pazarla katılma gayreti, Türk ekonomisini, milletlerarası kapitalizm ve monopollerin mutlak hâkimiyeti altına sokacak bir teşebbüsdür. Böylece Türkiye, yavaş, ısratlı ve adaletsiz olan kapitalist gelişme yoluna sürüklenmiş, milli ekonomi istismarcı monopolere peşkeş çekilmiştir. Bugün milletlerarası alanda eşit şartlarla işbirliğine dayanan, Atatürk'ün arzuladığı ekonomik bağımsızlığı gerçekleştirmekten çok uzaktır. Türk ekonomisi, açık şekilde sermayeye tâbi kılınmıştır.

Bu gelişme Türkiye'de, süratle Batı tipi büyük burjuvazi yaratma istidadı göstermektedir. Politik hayatımızda nüfuzunu gittikçe arttıran büyük burjuvazi, yeni tip bir sömürgeciliğin memleketimizde ki temsilcisi hâline gelmektedir.

Ortaçağ kalıntılarından henüz kurtulmamış memleketimizde feodalite büyük burjuvazinin mütefikidir. Büyük burjuvazi feodaliteyle yaptığı işbirliği sayesinde siyasi partilere ve seçimlere rahatça hâkim olabilmektedir. Rotatif ve ilânlar ve siyasal basın bir kısmı onun türküsünü çalan organlar hâline gelmiştir. Memleketimizdeki gelecekte Rus düşmanlığı ve komünizm korkusu da, büyük burjuvazinin ilerici kuvvetleri susturmasını ve yeni yeni şuur kazanan halk yığınlarını uyutmasını kolaylaştırmaktadır.

Bu durum, memleketimizin demokratik gelişmesini önlemekte, şekilden ibaret bir demokrasi, feodalizmin ve emperyalizmin saltanatını gizleyen bir paravana olmaktan öteye gidememektedir.

NE YAPMALIYIZ?

Ozetlersek, memleketimiz ne ortaçağın ne de emperyalizmin hâkimiyetinden kurtulmamıştır. Atatürk'le başlayan, milli kur

Doğan Avcioğlu

tuluş hareketi tamamlanamamıştır. Türkiye bugün, birçok az gelişmiş memleket gibi, milli kurtuluş hareketi safhasında bulunmaktadır. Bu hareket başarıya ulaşmadıkça, demokrasi ve sosyalizm yolunda ilerleme kaydetmek mümkün değildir. Sosyalizme giden yol, milli kurtuluş hareketlerinden geçmektedir.

O halde sosyalizmin bugün temel meselesi, antiemperyalist ve anti-feodal mücadeledir. Bu mücadele işçi sınıfı yalnız değildir. Mücadele, bütün demokratik ve vatansever kuvvetleri ilgilendirir. Atatürk devrinin yaşınmış, devlet geleneğine sahip Türkiye'de, anti-feodal ve antiemperyalist mücadele, bütün sosyal gruplarda yankı bulacaktır.

Bu safhada hedef, eşit şartlarla milletlerarası işbirliğine dayanan ekonomik bağımsızlığın sağlanması, köylülere tâbi vatandaş olmaktan çıkaracak ve onları teşkilatlandırarak ve şuurlandırarak şekilde toprak reformununun gerçekleştirilmesi (Buna demokratik ziraat ihtilâle diyebiliriz) ve Anayasaya taınan hak ve hürriyetlerin gerçekleştirilmesi ve korunmasıdır. Mücadele, bu ana fikirler etrafında yapılmalı, her türlü dogmatizmden ve ayırıcı düşünceden sıyrılarak, toplumun bütün tabakalarında yer alan milliyetçi ve demokratik kuvvetlerin bir araya getirilmesine çalışmalıdır. Milli kurtuluş veya ilerici cephesi ismini verebileceğimiz bu geniş gruba, birbirlerine benzeyen muhafazakâr partilerin karşısına dikilmesi, bugünün en önemli meselesidir. «C.H.P. ve C.H.P. ye karşı olanlar» gibi sınırlı bir bölünmenin yerini, gerçek bir ayrılma olan ilerici — gerici bölünmesi almalı, bugün muhafazakâr siyasi partilerin içinde yer alan ilerici kuvvetler, gerçek yerlerini bulmalıdır.

NASIL YAPMALIYIZ?

Böyle bir cephe nasıl kurulabilir? Buna cevap verebilmek için, memleketimizdeki mevcut sosyal kuvvetlerin durumu ve davranışları gerçeği bir açıdan incelemelidir. Bu, uzun araştırmalara ihtiyaç gösteren bir çalışmadır. Biz, burada, bir başlangıç teşkil etmek üzere, çok satılı şekilde de olsa meseleyi incelemeye çalışacağız.

İŞÇİ VE KÖYLÜ: İşçi sınıfının sosyalist mücadelesinin ön safhada yer aldığı aşikârdır. İşçi sınıfı, dinamik, teşkilatlanması kolay ve durumu itibarıyla ilerici bir sosyal gruptur. Yalnız uzun yıllar faşist baskısı altında tutulan işçilerimiz yeni yeni şuurlanmakta ve teşkilatlanmaktadır. Bu uyanışı hızlandırmak için her türlü gayret gösterilmelidir. Fakat bu gayret, işçi hareketlerinin henüz başlangıç safhasında bulunduğumuz gerçeğini unutturmamalı, sendika çalışmalarını her çarpıda 15 yıllık alışkanlıklarından kurtulması beklenmemelidir. Bu sebeple, sınıf önderliği davası, bugünün meselesi olarak ortaya atılmamalı, sosyalistler birleştirici ve toplayıcı olmaya dikkat etmeli ve bu yolda fevkalâdî çabalar göstermelidir. Sınıf önderliği meselesi, sanki bugünün en hayati meselesiymiş gibi, her şeyin üstünde sayar bir davranış, sanırız ki, çeşitli sosyal grupların psikolojisini gözönünde tutmadığı için, hiç değilse taklik bakımından hâtili olmuştur.

Bunun yanısıra, Türkiye'de nüfusun yüzde 75'ini köylü olduğu gerçeği akıldan çıkarılmamalıdır. Memleketimizde ancak, işçi ve köylü ittifakı kuvvetli bir halk hareketinin temelini teşkil edebilir. Yalnız köylülerin uzaklığı ve dağınıklığı, gelecekte muhafazakârlık, ağa, tefeci ve aracı hâkimiyeti, köylülerin uyanmasını ve teşkilatlandırılmasını son derece güçleştirmektedir. Fakat başka az gelişmiş memleketlerde yapılan denemelerin de gösterdiği üzere, bu, aşılması bir engel değildir. Ağa, tefeci ve çeşitli araçları siyasi bir güç olarak tasfiye edecek köylüleri teşkilatlandırarak şekilde bir toprak reformu, Köy Enstitüleri tipi ilerici ve geniş bir eğitim hareketiyle birlikte yürütülürse, köylülerin kısa zamanda uyanmasını ve işçi sınıfının yanında ilerici bir güç olarak yer almasını sağlayabilir. Bu tip bir toprak reformu ve eğitim hareketi, işçi ve köylü ittifakının temelini hazırlayarak, muhafazakâr kuvvetlerin yenilgisini hazırlayacak ve memleketimize, demokratik ve kapitalist olmayan gelişme yolunu kesin şekilde açacaktır. Bu sebeple, toprak reformu ve ilerici bir eğitim hamlesi, ekonomik bağımsızlığın yanı sıra, sosyalist mücadelenin temel olduğu ve bunun için bütün gerçek vatanseverlerin desteği araştırılmalıdır.

AYDINLAR: Aydınlar karşı bugün memleketimizde, oldukça haklı bir şüpheli ve güvensizlik vardır. Aydınlar, toplumda her kapının açık olması,

yüksek burjuvaların bile, sosyal orijinlerine bakmaksızın onlara kız vermesi, bu sosyal grubun mücahede gücünü zayıflatmaktadır. Esasen gittikçe demokratik olmaktan uzaklaşan eğitim sistemi dolayısıyla, aydınların önemli bir kısmı burjuva ailelerden gelmektedir. Bununla beraber, iktisadi anlamda bir sınıf olmayan aydınların önemini küme inkâr edemez. Milli kurtuluş hareketi safhasında, mücadele için ideolojik alanda sözcülüğünü, istese de iste mesekte, aydınlar yapacak, gerekli kadroyu geniş ölçüde onlar sağlayacaktır. Bu konuda her türlü romantizm, aydın sosyalizmi gibi çocukça költümleri bırakarak, gerçeği olduğu gibi görmeliyiz.

Türkiye, öğretmenlerle, subaylarla, memurlarla, fakir ve orta sınıflardan gelme, önemli bir aydınlar grubuna sahiptir. Bu Atatürkçü vatansever aydınların milli kurtuluş cephesinin gayelerini benimsemeleri için hiç bir ciddi sebep yoktur.

GENÇLİK: Ayrı bir sosyal sınıf teşkil etme mekale beraber, aydınlar gibi gençlik de, dinamik ve ilerici dönük bir kuvvet olarak, ekonomik bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinde önemli bir rol oynamaya namzettir. 27 Mayıs'ta, gerici kuvvetlerin karşısına millî kurtuluş cephesinin gençler olduğu unutulmamalıdır. Gençliği kazanan bir siyasi hareket yenilmez bir kuvvettir ve gençlik, ilerici kuvvetlerin tabii mütefikidir.

ORDU: Faktör ve mütevazi ailelerden gelen ordu, Türkiye'nin ilerici hamlelerinde dayanicak en sağlam kuvvetlerden biridir. Memleketimizin Batılılaşma hamlelerinde, ordu, daima ilerici kuvvetlerin safında yer almıştır. Bugün de, ilerici kuvvetlerin, Anayasadan da kuvvetli teminatı ordudur. Ordu, elbette ki günlük politika dışındadır ve dışında kalmalıdır. Bu durum, ordunun, milli kurtuluş cephesinin en güvenilir manevi desteklerinden biri olduğu gerçeğini değiştirmez.

Bazı ilerici aydınlar, ordumuzu Batı ordularından ayıran bu temel farkı görmemekte ısrar etmektedir. Buna sebep, Batıdan aktarma düşünceler olması gerektir. Gerçekten, Batıda ordu, burjuvazinin tam bir âleti olmuştur. Batı burjuvazisi, kendi çocuklarını asker yapmış, onları sınıf menfaatlerini koruyacak şekilde yetiştirmiş ve askerlik mesleğini işçi ve köylü çocuklarına kapamıştır. Bu sebeple, Batıda ordu, daima gerici kuvvetlerin safında yer almış haklarını ariyan işçilere kurşun yağdırır. G. Amerikada da durum aynıdır. Türkiye'de ise halktan çıkmış Atatürkçü bir ordu vardır. Bu orduya hâkim sınıfların elinde itaatkâr bir âlet olarak düşünmek büyük bir hâtdür.

Ortadoğu memleketlerinde de durum pek farklı değildir. Ordunun mutlaka faşizm getireceğini ileri sürerler, her şeyden önce Nâsır denemesini aydınliga çıkartmamalıdır: Kral Faruk'un devrine Nâsır ve Mısırlı genç subaylar, başlangıçta bir cins faşist idare kurmuşlardır. Genç subayların ilk yaptıkları icraat, işçileri asmak olmuştur! Yalnız, memleketi ilerici götürme ateliyle yanan genç subaylar, bazı zikkaklardan sonra, halk kitlelerinden çok büyük bir tazyik gelmediği halde, sosyalizme yönelmişlerdir. Nâsır, feodaliteyi ve burjuvaziyi siyasi ve iktisadi güç olarak tasfiye etmiş, bunların yerine işçi ve köylülere dayanma zarureti duymuştur. Başkan Nâsırın bu yaz açıkladığı program, oldukça ilerici sosyalist bir programdır. Bu değişikliği nasıl izah etmeli? Ordu ve faşizm kelimelerini aynı anlamda kullanmaya teşne görünüşler, her şeyden önce bu soruyu cevaplandırmalıdır.

BURJUVAZİ: Burjuvazi, büyük burjuvaziden ibaret değildir. Burjuvazi içinde de, çeşitli tezatlar ve menfaat çatışmaları olabilir. Meselâ toprak ağası, sanayici ve ithalâtçının menfaatleri birbirinden farklıdır. Hâlen memleketimizde en kudretli grup olan ticaret burjuvazinin, sanayi ve ziraat alanında sağladığı ezici hâkimiyet, işçi ve köylü ittifakları, bu tezatların büyük ölçüde açığa çıkmasını önlemektedir. Fakat yakın bir gelecekte dış ticaretin liberasyonu, Müsterek Pazarla giriş ve sanayinin gelişmesi bu tezatları arttıracaktır. Sanayinin konsantrasyonu büyük ve küçük sanayi arasında menfaat çatışmalarına yol açabilir. Bu sebeple, burjuvaziye karşı ta kişifacık tutum dikkatle incelenmeli, onu bir blok olarak karşıya almaktan imkân nisbetinde kaçınılmalıdır. Bir kısım sanayici, dış ticaret serbestisi istiyen ithalâtçıya karşı, milli sanayi geliştirmek istiyen milliyetçilerin yanında pekâlâ yer alabilir. Küçük san'atlar için de durum farklıdır. Politika, bu ihtimalleri gözönünde tutarak hazırlanmalı, bütün burjuvazinin büyük burjuvazinin etrafında keetlenmesi önlenmelidir.

Özetlersek, memleketin bugünkü iktisadi gelişme safhasında, sosyalizm yolu, demokratik millî kurtuluş hareketinden geçmektedir. Sosyalistler, her türlü dogmatizmden ve ayırıcılıktan sıyrılarak, toplumun çeşitli sınıflarında mevcut, gerçek demokrasi taraftarı vatanseverleri toplayabilecek olan millî kurtuluş cephesini gerçekleştirmeye çalışmalıdır.